

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
TECHNOLOGICKÁ FAKULTA
Institut mezioborových studií Brno

Násilí za zavřenými dveřmi

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce :
PhDr. Alena Plšková

Vypracoval :
Mario Holek

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Násilí za zavřenými dveřmi“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je součástí práce.

.....

Mario Holek

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc a samostatnost, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Současně děkuji manželce Jaroslavě a svým dětem za morální podporu, technickou pomoc a zejména trpělivost, které mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Brno 9.března 2005

Mario Holek

OBSAH

Úvod	1
1. Domácí násilí jako problém	3
1.1. Pojem domácí násilí	3
1.2. Znaky a formy domácího násilí	3
1.3. Příčiny domácího násilí	6
1.4. Mýty a pravda o domácím násilí	9
2. Pachatelé a oběti domácího násilí	12
2.1. Charakteristika pachatele	12
2.2. Oběti domácího násilí	15
2.3. Vliv domácího násilí na utváření společnosti	25
3. Boj proti domácímu násilí v České republice	27
3.1. Současná legislativní situace a její vývoj	27
3.2. Domácí násilí a Policie České republiky	29
3.3. Činnost státních a nestátních orgánů a organizací	36
4. Přístupy k řešení domácího násilí v zahraničí	39
4.1. Rakousko	39
4.2. Další vybrané země	41
4.3. Shrnutí	44
Závěr	45
Resumé	46
Anotace /annotation/, klíčová slova /key words/	48
Literatura a prameny	49
Přílohy	51

Úvod

Násilí je doprovodným jevem každé lidské společnosti. Má nekonečně mnoho podob a variant, které jsou obecně podmíněny ekonomickými, politickými, historickými, náboženskými, sociálními, právními a dalšími podmínkami. V tomto smyslu je možné násilí chápat jako průvodní fenomén lidského vývoje a jako součást lidského chování. Toto samozřejmě chápu a jsem si vědom toho, že násilí a jeho projevy patří k člověku stejně, jako jiné věci, pokládané za běžné a zcela samozřejmé. Zdá se mi ale, že toho násilí v naší společnosti stále přibývá a objevuje se velmi často i tam, kde bychom násilné projevy nečekali, nebo spíše kde jsou naprosto zbytečné a nevhodné.

Já jsem si jako téma pro bakalářskou práci zvolil problematiku domácího násilí. Jedná se o projev násilí, které dle mého názoru právě patří mezi ta nečekaná a hlavně zbytečná, se kterými já nemám žádné osobní zkušenosti a nemá je ani moje manželka, ani děti, které se snažíme vychovávat tak, aby totéž mohly napsat i ony třeba ve své bakalářské, nebo jiné písemné práci, až k tomu dostanou příležitost. Vždyť právě rodina by měla být místem, kde se cítí člověk bezpečně, kde má své soukromí, svou jistotu a zázemí.

Bohužel, v mnoha případech tomu tak není. Vychází najevo, že právě rodina je místem, kde silnější mohou dlouhodobě a často i beztrestně ubližovat slabším. Stává se, že do vztahu mezi členy rodiny se začne vkrádat strach a nejistota, pozvolna mizí pocit bezpečí a najednou není kam jít. Důvody jsou různé : týrání a zanedbávání dětí, trýznění seniorů či osob zdravotně či mentálně znevýhodněných, nebo psychické a fyzické násilí na ženě nebo muži, kteří jdou životem ve společném partnerském vztahu. Násilí na lidech, kteří jsou na tom druhém emocionálně vázání a jimž jde často o děti, o které nechtějí přijít. Násilí, které bolí dvojnásob, protože přichází opakovaně v podobě hrubých slov, která říká blízký člověk a v podobě ran, které rozdávají ruce blízkého člověka. Násilí izolované za zavřenými dveřmi bytů a rodinných domků, převážně bez svědků a bez důkazů. A v tomto momentě vstupuji do tohoto problému i já - policista. Lépe řečeno měl bych vstoupit za předpokladu, že se o něm od někoho dozvím nebo jej sám zjistím. A pokud do něj opravdu vstoupím, je ode mne oprávněně očekávána pomoc pro oběť a trest pro pachatele. Toho jsem si vědom. Ale jsem dostatečně odborně na výši ? Jsem skutečně nezaujatý ? Nemám pod dojmem nepřesných mýtů na věc zkreslený pohled ? Tyto otázky si mohu jako policista položit. Důležité ale je, abych byl schopen odpovědět na ně ve prospěch oběti a ve prospěch objektivního vyřešení problému. S politováním ale musím konstatovat, že policisté do současné doby nejsou dostatečně fundovaní ve vztahu k řešení problematiky domácího násilí, nejsou dostatečně vyškoleni pro komunikaci zejména s obětí

domácího násilí a neví, jak v této složité situaci oběti poskytovat pomoc. Je to nepříjemné zejména proto, že policie sehrává při potlačování a řešení tohoto násilí klíčovou roli.

Byl bych rád, kdyby se mi v mé práci podařilo, kromě rozboru druhů, příčin a následků domácích násilí, zaměřením se na oběť i pachatele, poněkud šířeji zmínit i postavení policie v tomto problému, ukázat možné postupy při řešení a uvést příklady řešení problému domácích násilí v zahraničí.

Při zpracování své bakalářské práce jsem byl veden snahou podat v umožněném rozsahu co nejucelenější přehled o všech aspektech problému domácích násilí, pomoci jeho obětem i boje proti němu.

1. Domácí násilí jako problém

1.1. Pojem domácí násilí

Domácím násilím rozumíme opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých. Má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastější je jejich kombinace. Jedná se o naprosto vědomou činnost. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nimž se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu /v případě neřešení problému/ může přejít v útoky proti lidskému životu.

Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování zejména tím, že se jedná o **násilí ve vztahu** osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí jejich běžného života. Výjimku tvoří tzv. „italské manželství“, kdy akce vyvolává reakci, napadání je vzájemné, a které spouště dvojic vyhovuje.

Násilí v rodině může mít různé konkrétní podoby - od sexuálního zneužívání dětí přes týrání seniorů až po násilí mezi mužem a ženou, kteří jdou společně životem. Za určitou míru násilí může být považováno i omezování a donucování fyzickými a psychologickými prostředky, což může být za normálních okolností a přiměřeným způsobem součástí zdravě fungujících rodin především při výchově dětí. Může se stát, že například způsob, jakým jeden z rodičů omezuje dítě třeba v zájmu jeho bezpečnosti, může připadat druhému rodiči tvrdý nebo nepřiměřený. Také zvýšený hlas otce vnímá citlivá dívka jako „újmu“, zatímco její otrlý bratr nebude brát otcovo rozzlobení nijak dramaticky. Tyto projevy je třeba od skutečného domácího násilí citlivě odlišovat.

1.2. Znaky a formy domácího násilí

Nejsilnějšími znaky domácího násilí jsou jeho zaměřenost na blízkou osobu a skutečnost, že se jedná o mnohonásobnou oběť. Opakovaně jsou totiž zraňovány oběti osobou, které původně důvěřovaly natolik, že s ní navázaly pevný partnerský, nebo je s ní pojí těsný příbuzenský vztah

a sdílejí společnou domácnost. Domácí násilí má vždy a v jakékoliv podobě silně devastující účinky na tělo i duši oběti. To, co nejvíce spoutává oběť domácího násilí, je její těsná provázanost a často i závislost na svém trýzniteli.

Domácí násilí je nezávislé na materiálním zázemí rodiny, vzdělání, profesi a věku partnerů. Největší výskyt případů je registrován mezi manželi. Výrazně nižší je výskyt násilných incidentů uvnitř volného partnerského vztahu typu druh - družka. Z pohledu oběti dominuje jednoznačně fyzické a psychické násilí, sexuální násilí není tak časté. Přímým incidentům mezi rodiči bývají nezřídka přítomny děti. Ty, které nejsou přímo u incidentu, bývají s následky konfrontovány jinak - např. registrují tělesná zranění matky, její psychické problémy, strach, sklíčenost apod. Většina z pachatelů se na veřejnosti chová laskavě a přátelsky a násilnický se chová pouze v privátním prostředí.

Soukromí jako místo činu : pachatel na svou oběť útočí v místech, kam nedosahuje „veřejná kontrola“ a zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí bytu, domu či jinde.

Opakování násilí a dlouhodobost : domácím násilím není ojedinělý a jednorázový incident, byť se závažnými následky. Domácí násilí má svou historii, dochází k němu opakovaně. Projevy přetrvávají i ve velmi dlouhých časových intervalech několik let. Po mnoho let mohou zůstat skryté v soukromí a skončit rodinnou tragédií. Právě v opakování a dlouhodobosti spočívá nebezpečnost domácího násilí.

Vzrůstající intenzita násilí : domácí násilí začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti. K nim se postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu přejde v útoky proti lidskému životu. V počáteční fázi jednotlivé útoky nedosahují intenzity trestního jednání /nenaplňují znaky skutkové podstaty žádného trestného činu/ a jsou-li posuzovány izolovaně, může to vést k bagatelizaci a přehlížení i ze strany zakročujících policistů. Jednotlivé incidenty pak při opakování nabývají na intenzitě. V partnerském vztahu se střídají fáze klidu, agrese a usmířování. Postupem času se zkracuje fáze klidu, častěji nastupují fáze agrese a zcela vymizí usmířování.

Uplatnění moci a kontroly : postavení oběti a pachatele je nerovné a jejich role se v průběhu opakovaných incidentů nemění. Pachatel uplatňuje kontrolu nad životem oběti zejména v oblasti jejích sociálních kontaktů a v oblasti ekonomické. Násilím uplatňuje moc nad jejím každodenním životem. Domácí násilí není spor, hádka, nebo rvačka, tedy událost, při kterých je postavení obou stran incidentu stejné.

Vzájemná blízkost a provázanost oběti a pachatele : pachatel a oběť jsou, nebo si byli vzájemně blízké a důvěrné osoby. K domácímu násilí dochází uvnitř reálného partnerského vztahu mezi mužem a ženou /manželství nebo jiný podobný, déle trvající vztah/, nebo mezigeneračního vztahu mezi rodiči a dětmi či prarodiči žijícími ve společně obývaném bytě nebo domě. Pachatel i oběť jsou citově, sociálně příp. ekonomicky úzce spojené osoby. Mohou mít společné děti, nemovitosti, účty apod. Mají společné bydliště a ztíženou nebo žádnou možnost tento společně obývaný byt nebo dům opustit. Mohou nebo nemusí mít vypořádány majetkoprávní záležitosti. Zejména v případě manželství pro ně platí ustanovení rodinného práva.

Složitý, ambivalentní postoj oběti k pachateli : oběť domácího násilí se zcela logicky chová jinak, než oběti poškozené cizím pachatelem. Ochota umožnit potrestání pachatele je přinejmenším kolísavá. Oběti si přejí zastavit násilí a doufají v pokračující vztah bez násilí. Po násilném incidentu hledají pomoc, posléze však mohou svůj postoj měnit. Důvodem může být psychický tlak a oprávněný strach vzhledem ke skutečnosti, že oběť i nadále bydlí ve společném bytě nebo domě s útočníkem. Ten bývá stíhán /pokud vůbec bývá stíhán/ zpravidla na svobodě. Důvodem mohou být i zastrašování ze strany pachatele a jeho rodiny, víra v jeho polepšení, obava z osamocení a z toho plynoucí možná materiální a finanční nejistota, ztráta bydlení apod.

Nejčastější formou domácího násilí je kombinace fyzického a psychického násilí.

Psychické násilí : sem patří zejména ponižování, urážení, znevažování, obviňování, zákazy, zastrašování, terorizování, vyhrožování, vydírání, hrubé chování, ničení vlastnictví oběti /zejména oblíbených věcí/ apod.

Fyzické násilí : sem patří zejména bití rukama nebo předměty, kopání, škrcení, svazování, ohrožování zbraní nebo jiným předmětem, odpírání spánku a jídla, až po útoky proti životu.

Emocionální násilí : soustavná kontrola toho, co oběť dělá, s kým se stýká, kam chodí, zesměšňování, prohlašování oběti za blázna, citové vydírání, obviňování v každé situaci, výhrůžky odebráním dětí nebo znemožněním styku s nimi apod.

Sexuální násilí : znásilnění, nucení proti vůli k sexuálním praktikám, sexuální napadání, zacházení s blízkou osobou jako se sexuálním objektem.

Sociální násilí : zákazy kontaktu s přáteli a s rodinou s cílem oběť sociálně izolovat. Jednostranné uplatňování privilegií pachatele rozhodovat ve všech oblastech společenského života, využívat děti nebo jiné osoby jako prostředek nátlaku na oběť, znemožňovat oběť v sociálním prostředí.

Ekonomické násilí : omezování přístupu k finančním prostředkům, neposkytování prostředků na společnou domácnost nebo na děti, absolutní kontrola nad příjmy a výdaji oběti, zatajování ekonomické situace pachatele a rodiny.

Z uvedeného lze dovodit, že v rámci domácího násilí dominuje jednoznačně fyzické a psychické násilí, sexuální násilí není tak časté, přesněji řečeno - v jednotlivých incidentech je téměř vždy zastoupeno fyzické napadení oběti a současně i její psychické ponižování, zatímco k sexuálnímu obtěžování a vynucování sexuálních aktivit dochází „pouze“ u části těchto incidentů. Ve skutečnosti neexistuje čisté fyzické násilí bez emocionálního deptání, fyzické napadení je vždy doprovázeno i psychickými útoky a urážkami. Nelze však samozřejmě pominout ani čisté psychické podoby týrání, ve kterých se agresor vědomě zaměřuje na zasazování čistě emocionálních ran a úderů. Domácí násilí nikdy nemá zcela jasné motivy či příčiny a také nikdy samo za normálních okolností neskončí.

1.3. Příčiny domácího násilí

Není jednoduché odpovědět na otázku, proč vůbec existuje domácí násilí. Ještě složitější však je vystopovat příčiny domácího násilí v konkrétním případě u určité partnerské dvojice.

Původně se hovořilo pouze o domácím násilí páchaném na ženách. Bylo proto chápáno jako produkt typicky „mužské“ společnosti. V případech domácího násilí mělo jít o uplatňování moci a kontroly v duchu psaných i nepsaných norem a stereotypů patriarchální společnosti. Agresivní muži, týrající svoje partnerky, věřili, že je společnost bude tolerovat.

V současné době v rámci platných názorů je počítáno ne s jednou, ale s více příčinami, které přispívají ke vzniku domácího násilí a působí současně a vzájemně se prolínají a posilují. V jednotlivém případě domácího násilí mohou být různě „namíchány“. Můžeme je rozdělit do čtyř úrovní :

- **společnost** - převládající názory společnosti, existence mýtů /pozn. - bude blíže specifikováno dále/ pomáhají ospravedlnit a bagatelizovat násilí za zavřenými dveřmi

- **konkrétní sociální prostředí a životní situace** - např. nezaměstnanost a jiné stresové situace mohou usnadnit vznik domácího násilí
- **rodina** - příčiny vyplývající z dění a vztahů uvnitř rodiny - tento faktor souvisí zejména s kvalitou vztahu mezi dospělými partnery, klíčovým momentem je kdo a jak uplatňuje v rodině moc a kontrolu
- **jednotlivec** - individuální příčiny domácího násilí - jde zejména o povahové zvláštnosti útočníka, jako např. sklon k agresivnímu chování, negativní emocionalita, sebestřednost, požívání alkoholu apod.

V Bílém kruhu bezpečí byl sestaven dotazník pro oběti domácího násilí. Jedna z otázek mířila do oblasti příčin vzniku domácího násilí. V odpovědích zcela jednoznačně jako příčina dominuje povahové založení partnera /90%/. Dále se jako subjektivně předpokládané příčiny objevily alkohol, psychická porucha či domácí neshody.

Vysvětlení, že příčinou domácího násilí, např. bití ženy, je opilost manžela, je skutečně velmi zjednodušující. Příčinou je především selhání člověka v komunikaci se sebou samým. Projevuje se jako neschopnost řešit vnitřní konflikt, vyvolaný nejčastěji potřebou vyrovnat se změnou dosavadního způsobu života /takovou změnou může být odchod do důchodu, změna či ztráta zaměstnání, zdravotní problémy apod./ jinak, než hledáním viníků mimo sebe, ve svém nejbližším okolí. Je známým faktem, že lidé, kteří mají problémy v sociální komunikaci, projevují častěji sklony k agresii. Zároveň však může ke vzniku násilné reakce přispět i třeba neochota, nebo nedostatečně projevená a očekávaná ochota druhého partnera i ostatních členů rodiny aktivně naslouchat, vcítit se do prožívání partnera, chápat jeho situaci a potřeby.

Zahraniční studie ukazují, že ženy se v partnerském vztahu stávají obětmi agrese velmi často, čísla se blíží 80%. Muži jsou obětmi domácího násilí méně často, čísla se blíží 30%. Podle jedné z teorií lze tento rozdíl vysvětlit tím, že většina mužů si přiznává právo rodinné autority a toto dominantní postavení se snaží udržet „za každou cenu“ všemi prostředky, a to i, nebo právě v těch situacích, kdy si jasně uvědomují, že jejich partnerka je „lepší“ a takto ji za to vlastně „trestají“.

Na svém dominantním postavení si muži především středního věku s přispěním tradičního pojetí mužské role nesmírně zakládají a za každý svůj neúspěch mimo rodinu, který velmi obtížně prožívají, ztrestají svoji partnerku tím, že si na ní „vylijí vztek“, resp. zaměří právě na ni svoji reaktivní agresi, která jejich stres nebo frustraci provází. Když se žena neumí, nebo nechce bránit, muži nic nebrání v opakování a potom se agresivní model komunikace stává rodinným pravidlem. Situace se poněkud pozmění, když lidé zestárnou. Stanou-li se z dříve agresivních mužů „trosky“ neschopné se postarat sami o sebe /např. problémy s osobní hygienou a čistotou/, pak se většinou situace obrátí a jejich ženy je začnou za jejich prohřešky krutě trestat až týrat. To

mohou vysvětlit výsledky studií, zabývajících se týráním starých lidí, kde naopak převažují mezi oběťmi krutého domácího násilí muži.

Lze konstatovat, že většina případů domácího násilí nejsou projevy deviantních, patologických či zvrhlých mužů. Jsou to činy osob, jejichž přesvědčení je pevně zakotveno v extrémních polohách kulturního dědictví : násilí mužů vůči ženám existuje po tisíciletí, bylo akceptováno jako součást rodinného uspořádání. Nikdy nebyla vina za násilí kladena násilníkovi a ten málokdy skládal za své činy účty. Problematické chování „domácích útočníků“ nelze uspokojivě vysvětlit ani pouhým působením situačních faktorů. Vnější stresy, jako např. nedostatek financí, nemusejí hrát žádnou roli, neboť jak jsem již uvedl, s domácím násilím se setkáváme i u materiálně velmi dobře situovaných rodin. V úvahu nepřicházejí ani provokace ze strany oběti, neboť ta má z násilnického partnera strach a dělá vše pro to, aby mu vyhověla a udržela klid.

Ve snaze o objektivní a moderní pohled na problém příčin vzniku domácího násilí si nemohu odpustit poznámku, v níž se, možná k nelibosti „postižených“ žen, zmíním i o jejich podílu. Někdy totiž přispívají k násilnému vyvrcholení hádek **oba** partneři. Hádky začne jako ženin problém. Žena nekontrolovaně přikročí k verbálnímu, nebo i fyzickému násilí. Přesto bývá důsledkem takové situace, že obviněn je pouze **muž**. Musí prosit o odpuštění, je na něj podáno trestní oznámení. Musí opustit domov. Musí překonávat překážky, když chce vidět svoje děti. Vznáší se nad ním riziko ztráty přátel a známých. A zde je moje rada : je evidentní, že muž získá, když se mu podaří zastavit vývoj nepříznivé situace včas, v raném stadiu, než dospěje k násilí. Je nezbytné nenechat se vtahovat do nic neřešících destruktivních diskusí s partnerkou. Žádné logické zdůvodňování jeho argumentů ve snaze vybědnout z hádky mu nic nepomůže ve sporu, kde vůbec nejde o logiku, nýbrž o uvolnění negativních emocí, o samotný proces hádání se. Muž se musí naučit říci si **STOP** dřív, než padne první rána. Jestliže je výměna názorů příliš ostrá a muž cítí, že se už „začíná příliš rozechřívát“, měl by si dopřát chvíli na uklidnění, vyklidit pole, po chvíli se vrátit, ale nepokračovat již v diskusi, která nikam nevede.

1.4. Mýty a pravda v problematice domácího násilí

Násilí, kterého se dopouštějí členové rodin na svých blízkých, je na první pohled těžko srozumitelné, a proto je provázeno mnoha mýty, tedy falešnými a chybnými představami. U profesionálů, kterými policisté bezesporu musí být, nelze mýty podceňovat a přehlížet. Jsou

schopny omezovat, nebo dokonce zcela blokovat jejich schopnost dobře pomoci oběti v konkrétním případě.

1/ Největší mýtus o domácím násilí :

Praví, že domácí násilí je soukromá věc, do které se nemají cizí lidé či stát vůbec plést. Skutečnou pravdou je, že násilí není možné tolerovat a je zcela lhostejné, zda jde o násilí mezi blízkými, nebo cizími osobami. Násilí není a nemůže být nikdy soukromou záležitostí. Každý má přece právo na ochranu své důstojnosti, zdraví a života. Větší citlivost a vnímavost k právům člověka na plnohodnotný a slušný život umožnily, abychom nahlédli i pod pokličku soukromých vztahů, samozřejmě v mezích, daných právními normami. Představa rodiny jako bezpečného a klidného místa, které zaručuje všem členům zdravý vývoj, získala v poslední době trhliny. Postupně totiž vyplynulo na povrch zjištění, že rodina se může stát místem, kde silnější ubližují slabším a závislým jedincům. Nejslabším a nejzranitelnějším článkem jsou nepochybně děti. Týrání a zneužívání dětí uvnitř rodin se proto stalo prvním problémem, na který se upřely oči odborné i laické veřejnosti. Vzápětí se o pozornost začali ucházet týrané ženy, senioři a zdravotně postižené osoby. Podle mnohých odborníků nás v blízké budoucnosti čeká odkrytí posledního tabu, kterým jsou muži týraní svými partnerkami.

2/ Mýtus o sociálně slabých rodinách :

Velmi rozšířeným mýtem je představa, že domácí násilí se v běžné rodině nemůže objevit a že postihuje pouze sociálně slabé rodiny, které žijí, či lépe řečeno živoří, někde na okraji společenského spektra. Jak jsem již zmínil, je pravdou, že domácí násilí nejde ruku v ruce s materiálním blahobytem rodiny. V dobře zajištěných rodinách může být domácí násilí dokonce urputnější a skrytější.

3/ Mýtus černobílého vnímání aktérů domácího násilí :

Dalším velmi rozšířeným mýtem je představa, že pachatel má výlučně negativní charakter a je kompletně problematickou - akcentovanou či psychopatickou osobností, zatímco oběť je bezproblémovou osobností, která se vyznačuje pouze samými ctnostmi. Pravdou je, že pachatelé i oběti domácího násilí jsou živými bytostmi se vším všudy. Agresor může kupříkladu být na svém pracovišti váženou osobou. A naopak oběť může být v mnoha ohledech nedokonalá. Ani nedokonalost oběti však násilí na ní páchané neospravedlňuje. Nikdo přece nemá právo druhého týrat!

4/ Mýtus o fatálnosti domácího násilí :

Silně zakořeněná představa říká, že cyklus násilí je fatální. Do partnerských vztahů přinášíme naše zkušenosti z dětství, kopírujeme modely soužití našich rodičů. Kdo zažil násilí mezi otcem a matkou, bude i ve vlastním partnerském vztahu ochotně přijímat roli oběti nebo agresora. Pravdou je, že domácí násilí není osudovým, nevyhnutelným jevem. Může postihnout tak či onak kohokoliv, aniž by násilí v dětství zažil. Při vhodné péči a podpoře ho lze „stopnout“, i když u osob, které si trauma z dětství nesou, bude terapie pravděpodobně náročnější. Dle mého názoru ale mohou i negativní zážitky z dětství mít příznivý vliv na utváření a vývoj osobnosti v tom smyslu, že jedinec, který si uvědomuje jako dítě škodlivost chování rodičů, je chopen se takového jednání v dospělosti vyvarovat právě pod dojmem vzpomínek na to, co jako dítě zažil.

5/ Mýtus o typickém pachateli :

V laické veřejnosti je zakořeněna představa, že pachatel domácího násilí je primitivní, nevzdělaná, explozivní či impulzivní a vždy útočná osoba, která se již na první pohled liší od normálního, slušného člověka. Mnoho lidí se utěšuje představou, že domácího násilí se dopouští pouze nenormální, duševně chorá individua. Pravdou je, že k domácímu násilí se uchylují i jedinci, kteří jsou ve svém pracovním okolí pokládáni za úspěšné, konformní a společenské. Pravdou je i to, že domácí agresor mívá často „dvojí tvář“, násilnický je pouze ke svému partnerovi, dětem či rodičům, zatímco před okolím a v oficiálních sociálních situacích vystupuje jako solidní, seriózní osoba.

6/ Mýtus o typické oběti :

V zajetí mýtu o typické oběti je ten, kdo má pocit, že ten či ona nevypadají jako někdo, koho partner bil, nebo bije. I zde je rozšířen laický názor, že oběti domácího násilí se mohou stát pouze pasivní, závislé, nesamostatné povahy. Pravdou ale je, že neexistuje typická oběť. Každý partner, muž i žena, se může dostat do pozice týrané oběti. Vzdělání, pracovní úspěchy ani materiální jistota nikoho nechrání před násilím za zavřenými dveřmi privátů.

7/ Mýtus o vině oběti :

Tento stereotyp předpokládá, že každé domácí násilí musí mít svou jasnou příčinu, nejlépe v chybné komunikaci s partnerem. Oběť zřejmě provokuje svého partnera k násilným výbuchům. Pravdou je, že nikdo nemá právo svého blízkého týrat násilím. Namísto otázky, proč ji /jeho/ uhodil, je třeba mít na paměti že nikdo nemá právo zraňovat důstojnost a zdraví blízké osoby.

8/ Mýtus o příčinném vlivu alkoholu na domácí násilí :

Bylo by možno jej vyjádřit lapidární větou : „Bije ji, protože pije“. Pravdou je, že alkohol ani drogy nejsou skutečnou příčinou domácího násilí. Fungují spíše jako facilitující faktor a také jako dodatečná omluva. Násilníci budou ubližovat v opilém i střízlivém stavu. Někdy se dokonce alkoholizují záměrně, protože později mohou vliv alkoholu použít jako výmluvu pro své násilné chování. Alkohol a jiné závislosti komplikují domácí násilí, ale zpravidla nevysvětlují jeho skutečné příčiny.

Z uvedených skutečností vyplývá, že část veřejnosti považuje domácí násilí za záležitost výhradně privátní. A zejména proto bývá nezřídka kompetentními orgány a nejbližším sociálním okolím podceňováno. Policie dosud reaguje zejména na manželské konflikty velmi zdrženlivě. Dokonce ani lékaři se při zjištění stop možného násilí u dospělých pacientů raději neptají na jejich původ. Ale i celá řada dalších institucí a organizací nemá chuť věřit mnoha skutečnostem, které týraní členové rodin prožívají. Kompetentní a zainteresované orgány čeká ještě mnoho náročné práce při zejména na prevenci a výchovu zaměřené činnosti. S mýty je přece možné „bojovat“, ale pouze rozumem.

2. Pachatelé a oběti domácího násilí

2.1. Charakteristika pachatele domácího násilí

K násilí se převážně uchylují ty osoby, které nejsou schopny řešit své pocity či stresy jiným způsobem a které zároveň mají možnost zneužít postavení, které mají v rodině. Problém násilí je totiž velice úzce spojen se zneužitím moci. Tolerování násilí společností navíc posiluje jejich přesvědčení, že se nedopouštějí ničeho mimořádného a nepřímou jim umožňuje takový způsob řešení.

Násilník je částečně utvrzen ve svém přesvědčení, že na násilí má právo. To ztěžuje případnou nápravu jeho chování.

V českých rodinách je typickým agresorem muž. Podle výsledků policejních statistik to platí ve 100% případů, podle celkových údajů z poraden Bílého kruhu bezpečí bychom dospěli k 98% zastoupení mužů ve skupině tzv. primárních agresorů v domácím násilí. Případy muže v roli oběti domácího násilí jsou pouze ojedinělé. Nicméně i s takovými výjimkami se lze setkat a lze očekávat, že počet týraných mužů bude mírně narůstat v závislosti na posilování postavení ženy ve společnosti a tudíž i v rodině a potlačování mýtů.

Muži, kteří se uchylují k násilí, mají většinou tyto shodné názory :

- muž je hlavou rodiny

- mužství znamená fyzickou sílu a dominanci

- fyzická síla a zastrašování jsou účinnou metodou při řešení problémů

Ve skutečnosti však jsou nespokojení, úzkostní a výbušní a mají výrazné problémy s ovládáním vlastního chování. Někdy bývá násilí jakýmsi pokusem o „vyrovnání“ vztahu, o kompenzaci neuspokojující pozice muže v rodině /manželka ani děti ho „neberou“/.

Násilí lze interpretovat jako důsledek vztahového problému, respektive neschopnosti řešit jej přijatelnějším způsobem. Může být výrazem mužova pocitu méněcennosti a nejistoty, popř. závislosti na ženě. Agrese je pak prostředkem k uvolnění napětí a jakýmsi důkazem o vlastní moci a její potvrzení /samozřejmě důkazem pochybným/. Dochází k ní např., když žena muže jako sexuálního partnera odmítne a zároveň ho, často nevědomě, provokuje. Násilí může být mstou za nezájem, mstou za vyhasnutí vztahu, na němž je ale muž stále závislý. Někteří agresori napadají své již bývalé manželky ještě po rozvodu - žena je v tomto případě fyzicky trestána za to, že muže přestala akceptovat jako partnera a muž se, samozřejmě mylně, domnívá, že tímto způsobem ji přiměje ke změně postoje.

Orientační typologie pachatele domácího násilí :

1/ „Čistý typ“ domácího násilníka

- jedná se o pro své okolí slušného a kultivovaného člověka, většinou profesně kvalifikovaného, s fenoménem „dvojí tváře“ - je násilnický pouze vůči osobám ve společném obydlí /partnerovi, dětem, rodičům, prarodičům/

2/ „Smíšený typ“ násilníka

- jedná se o člověka agresivního v privátu i vůči širšímu okolí, často mívá problémy s morálkou i se zákonem, nerespektující formální autority

3/ Rozpadlý alkoholik

- domácí násilí je „naroubováno“ na abúzus alkoholu, alkohol navíc komplikuje možnost řešení domácího násilí a zvyšuje se pravděpodobnost eskalace násilí. Oběť je skutečně ve vážném nebezpečí, viktimizace může dříve či později hrozit všem členům rodiny

4/ Agresor s výrazně problematickou osobností

- převážně s psychopatologickými symptomy. Nejde o častý typ. Domácí tyran reprezentuje pod vlivem duševní poruchy svoji osobnost mimo normu. Může u něj dominovat žárlivost, paranoia, poruchy osobnosti a chování, sexuální výstřednosti, sadistické sklony.

Psychologický profil násilníka :

- ***Externalizace obvinění*** - většina násilníků věří, že k násilí došlo pod vlivem nějakých vnějších důvodů, mají nekonečný výčet ospravedlnění a zdůvodnění, proč byli nuceni použít násilí.

- ***Strach ze závislosti*** - většina násilníků je na své ženě neuvěřitelně emocionálně závislá a zároveň žije v obrovském strachu z její možné ztráty. Tento potlačovaný strach vede k tomu, že jsou náchylnější k vlastnickému a panovačnému chování.

- ***Odmítnutí násilí*** - většina násilníků má tendenci násilí ve svých myšlenkách zmírňovat, popírat některé činy. To jim pak umožňuje vnitřně neodpovídat za jejich činy a zároveň je chrání před negativním hodnocením vlastních životních zkušeností. U některých násilníků se tyto tendence mohou vyvinout již v raném dětství jako způsob vypořádání se s nepříjemnými zkušenostmi.

- ***Zvnitřnění tradičních rolí*** - takový agresor od dětství vyrůstá v přesvědčení, že muž má být hlavou rodiny, jeho slovo je nejdůležitější a že je největší autorita. Již od dětství je učen neprojevat své emoce jako projev slabosti - muži mají být silní a mají se za všech okolností kontrolovat /jak paradoxní .../. Věří, že je odpovědný za svoji ženu a tak se cítí být zmocněn činit kroky k tomu, aby se chovala podle jeho představ. Pokud toho nedosáhne „silou vůle“, použije „sílu pěsti“.

- ***Nízké sebevědomí*** - násilník se v životě často cítí bezmocný. Použití násilí se stává pokusem zvládnout kontrolu nad situací. Bohužel, krátkodobě se mu zdá, že pokus byl úspěšný. Získává okamžité uspokojení z úderu, nastupuje fyzické uvolnění a současně docílí i zdánlivé podvolení si ženy.

- ***Izolace*** - na první pohled se může zdát, že se jedná o hodného člověka obklopeného přáteli, které si ale ve skutečnosti „drží od těla“. Žádat o podporu či pomoc v případě, že ji skutečně potřebuje, jiné lidi /mimo manželky/, považuje za slabošské. Jediný člověk, který ho takto skutečně zná, je partnerka. Tato situace často umocňuje nedůvěru v lidech, kteří o jeho násilnickém chování slyší. Vzhledem k obrazu, který jej ukazuje na veřejnosti, to vypadá značně nevěrohodně.

- ***Zkušenosti s násilím z dětství*** - studie ukazují, že mnoho násilnických partnerů bylo svědkem násilí v dětství. Sledovali, jak otec bije matku, nebo v horším případě byli sami zneužíváni. Kolem sebe viděli pouze nepřátelský a nebezpečný svět. Ve stresu se pak uchylují ke stejným

praktikám, jaké v dětství vídali. Ne všichni násilníci však pocházejí z takových rodin a ne každé dítě z takové rodiny se musí stát násilníkem / zde si dovolím pouze odkaz na kap.1.4., str.6,7, kde jsem již svůj názor na tento problém uvedl/.

Rizikový muž :

Důležitou úlohu v souvislosti s možným výskytem domácího násilí ve vlastní rodině sehrává, zejména ze strany ženy, *volba partnera*. Výsledky průzkumů ukazují, že ve vztahu, v němž se násilí ze strany partnera objeví, byla volba primárně špatná. Často jde o muže, kteří jsou nepřiměřeně agresivní a ohrožují obvykle nejen partnerky, ale i děti a všechny slabší jedince, kteří jsou na nich závislí. Jsou to v podstatě *anomální osobnosti*, nemají potřební sociální zábrany, jsou konfliktní a chovají se z obecného hlediska nepřijatelně. Potřebují mít partnera zcela podřízeného a ovladatelného. Je to totiž jediná varianta, jíž vládnou. Bývají nevhodní pro manželství i rodičovství.

Podobnou situaci představuje partner závislý na alkoholu a drogách. Alkoholici, kteří svoje partnerky týrají, nedokážou reagovat na jakýkoliv komunikační podnět jinak, než agresí a nejsou schopni svoje chování změnit.

V těchto případech se projevuje zejména naivita a nezkušenost žen, když se domnívají, že se partner časem změní, zklidní, nebo že budou samy schopny jeho chování usměrnit. V době, kdy zjistí, že to není možné, mají již zpravidla dítě a řešení nenacházejí. Druhou alternativou jsou ženy, které měly podobně se chovajícího otce a opakují svoji zkušenost z dětství.

Obecně platí, že lidé mají zcela přirozeně potíže, když mají popisovat činy, za které se stydí /pokud se za ně ale vůbec stydí/. Většina mužů - agresorů podvědomě připouští, že uhodit ženu, dítě, starého či postiženého člověka je špatná věc. Přesto to ale udělají. Pokud jsou jinak duševně zdraví, mají problémy s přijetím zodpovědnosti za to, čeho se dopustili. Snaží se uniknout před odsouzením od ostatních a zejména před vlastním svědomím. V jejich výpovědích se tak obvykle setkáváme s „výpadky paměti“, se zatajováním podstatných skutečností, s výmluvami, se zapíráním. Najednou je po hrdinství. Za celou svoji mnohaletou praxi u policie jsem se nesešel s násilníkem, který by se tím, že bije ženy, děti, staré či postižené lidi, chlubil a své pozici se dokázal postavit rovně, jako chlap.

2.2. Oběti domácího násilí

1/ Žena jako oběť domácího násilí :

Domácí násilí je charakterizováno jako fyzické, sexuální, emocionální a psychické týrání, které se odehrává v soukromí, je opakované a má stoupající tendenci. Nejčastějšími oběťmi takového jednání jsou bezesporu **ženy**.

Ne vždy vstupují lidé do manželství natolik zralí, aby partnerské soužití zvládali pro obě strany přijatelným způsobem. Objevují se manželské konflikty, časem mohou nabývat na intenzitě, v partnerské komunikaci se začínají objevovat agresivní prvky, ať už jsou výrazem nezvládnutých potíží nebo pokusu o jejich řešení. Pak se stane to, že silnější z partnerů - zpravidla muž - využije své síly k prosazení svého názoru a potvrzení dominance a moci.

Méně častou a snad i méně nebezpečnou formou násilí je zneužívání ženy - matky - nepřiměřenými požadavky členů rodiny. Je to jediná forma, kdy se na násilí nutně nemusí podílet partner.

Tradiční představa o muži jako ochránci a živiteli rodiny komplementárně vymezuje roli ženy, jež se o muže a děti stará. K plnění této role bývají dívky vychovávány. Submisivní pozice ženy je potvrzována i biologicky. Nemá tolik síly, je fyzicky slabší, je zranitelnější nejen biologicky /vzhledem k tělesné konstituci a mateřství/, ale i ekonomicky a sociálně. Zejména žena - matka - je zpravidla závislá na muži pokud pečuje o malé děti, není ekonomicky soběstačná. Zájem dětí převládá a rozhodujícím způsobem ovlivňuje její rozhodování. Násilí páchané na ženách není výsadou slabších sociálních vrstev, ale lze se s ním setkat kdekoli.

Sebezničující reakce je typickou, přirozenou strategií vyrovnávající se s opakovaným násilím, kterého se na ženě dopouští její blízký. Objevují se u dlouhotrvajícího týrání a zahrnují zejména tyto jevy :

- **Popírání viny útočníka** - žena má tendenci omlouvat chování partnera působením vnějších okolností - nemocí, nezaměstnaností, nebo dává vinu alkoholu.

- **Minimalizace následků** - žena minimalizuje skutečné následky násilného jednání - svoje zranění a zlehčuje vážnost situace.

- **Popírání viktimizace** - žena popírá, že je zneužívána, pro příčiny vzniku zranění udává jiné, smyšlené důvody.

- **Odmítání možnosti záchrany** - což úzce souvisí s tím, že „se vlastně nic neděje“. Žena odmítá reálné možnosti pomoci, opakovaně se vrací k partnerovi, přestává uvažovat o rozvodu.

Rámcově lze vymezit typy žen, které jsou z hlediska možnosti užít proti ní násilí, **rizikové** :

- **Žena provokující muže k užití násilí** - vědomě či nevědomě, např. jeho ponižováním, demonstrováním nevěrou, abúzem alkoholu či drog apod. Bývají to zejména ženy s hysterickými rysy, které potřebují silnou stimulaci. Některé mohou mít z této role ubližované oběti paradoxně i zisk, jako např. pocit morální nadřazenosti, omluvu vlastních nedostatků apod.

- **Žena nesamostatná, závislá, neschopná se bránit, s nízkou sebeúctou, se syndromem naučené bezmocnosti** - bývají to ženy, které byly v dětství svými otci nepřiměřeně fyzicky trestány, nebo sexuálně zneužívány. Z nich se pak snadno stávají utiskované manželky. Někdy jde o ženy manipulovatelné manželem, izolované, omezované v kontaktu s kýmkoliv, finančně zcela závislé. Takové ženy nakonec ve svou, partnerem neustále zdůrazňovanou, méněcennost a nesamostatnost a ani se nepokouší bránit.

Subjektivně zafixovaná neschopnost obrany může být pro okolí ženy nesrozumitelná. Z pohledu široké veřejnosti má dospělá žena vždy možnost aktivní obrany : odchod od partnera, oznámení na policii, návštěva lékaře s uvedením pravdy o jednání partnera, které bylo příčinou jejího zranění apod. Avšak v případě bití a zneužívání ženy může dojít k **přijetí nedůstojné role**, k rozvoji syndromu adaptace na týrání. Taková situace má několik charakteristických příznaků :

1/ Utajení a bezmocnost :

Žena se agresivního partnera bojí, cítí se bezmocně, někdy naivně proto, že se snaží chránit děti. Vyhrožování, spojené s obavami z rozpadu rodiny, přispívá k ochotě snášet útrapy a tajit, co se v rodině skutečně děje. Tímto chováním oběti, vyjadřujícím závislost a strach, se zpravidla pocit moci agresora posiluje. V rámci adaptace na roli týrané ženy tato akceptuje týrání a zneužívání jako nevyhnutelné a snaží se agresorovi ve všem vyhovět, aby jej „zbytečně“ neprovokovala a situaci více nezhoršovala.

2/ Odhalení a popření :

K odhalení zpravidla přispívá náhoda nebo neochota dospívajících dětí snášet chování otce. Jeho agresivita se obvykle nevybízí pouze na matce, ale i na nich. Děti se snaží matku chránit i za cenu, že násilí bude zaměřeno i na ně. Paradoxní reakce týrané ženy popírat i po odhalení závažnost situace je výrazem zafixovaného postoje vlastní bezmocnosti a manipulace agresorem. Její chování vyvolává u veřejnosti spíše odsouzení a opovržení přesto, že očekává pochopení a soucit, tedy to, jak reagují lidé na týrání dítěte. Důvodem je předpokládaná schopnost vlastní obrany, kterou každý dospělý za normálních okolností obecně má a která v jejím případě zůstala nevyužita. Žena neprokázala potřebné „kompetence“, a proto si z pohledu veřejnosti soucit nezaslouží.

Období, kterými týrané ženy procházejí :

Dříve, než se žena rozhodne /pokud se vůbec rozhodne/ odejít z násilnického vztahu, prochází několika různými stádii. Je důležité je rozpoznat, protože v každém z nich může potřebovat odlišný druh pomoci.

- Stádium I - ODMÍTÁNÍ :

Mnoho žen si na počátku vzniku problému odmítá přiznat, že se skutečně jedná o problém, nechce si připustit, že se stává terčem násilí. Je to přirozená lidská reakce na jakoukoliv traumatizující zkušenost. Pokud žena v násilnickém prostředí vyrůstala, nepřikládá násilí odpovídající význam, nebo ho považuje za normální a tedy přijatelné. Na druhé straně mnoho žen, které v násilnickém prostředí nevyrůstaly, má o „bité“ ženě obecně zažitě představy /nevzdělaná, sociálně slabá/, a proto nechce být do této „kategorie“ zařazována. Stydí se za násilí, nechce, aby o něm kdokoliv věděl.

- Stádium II - SEBEOBVIŇOVÁNÍ :

Týraná žena si uvědomuje, že se jí bezprostředně dotýká určitý problém, ale jako příčinu jeho vzniku a fungování vidí sama sebe. K tomu přispívá zejména malé sebevědomí, což však podléhá určitému vývoji. Zpočátku mohla mít sebevědomí dost, neustálým týráním, které nedokázala „utnout“, pocít vlastní ceny postupně ztrácí..

Okolí, především partner, jí vnucují pocit viny. Začíná věřit manipulacím /“kdybys měla včas večeři, nemusel jsem se rozzuřit“/ a cítí se odpovědná za to, že se partner zlobí. Další obecně rozšířený a přijímaný názor, že ženy násilí „vyprovokují“ a že jsou zodpovědné za to, co se v rodině přihodí, jí v těchto pocitech utvrzuje.

Se zhoršováním situace se žena cítí stále bezmocnější a začne věřit, že změnou svého chování dostane situaci pod kontrolu /“dělám asi něco, co ho k agresivitě přiměje, když ho nebudu provokovat, přestane mě bít, musím se víc snažit být mu dobrou ženou ...“/. Pocit vlastní viny se stane tak silným, že potlačí jakoukoliv myšlenku na možnost změny.

- Stádium III - HLEDÁNÍ POMOCI :

Žena si uvědomuje, že se svými problémy musí něco dělat, nějak je řešit a hledá pomoc. Často však může při hledání pomoci získat negativní zážitky, které jí utvrzují v tom, že je to ona, kdo je na vině. Může být pod tímto dojmem nedůvěřivá a nakonec i odmítnout myšlenku, že je změna možná.

Přesvědčení, že žena je odpovědná za rodinné záležitosti a že rodina patří do privátní sféry, často vede k tomu, že se do vnitřních záležitostí rodiny nechce potencionální pomoc vměšovat. Přispívá k tomu i další obecně zastávaný názor společnosti o důležitosti udržení rodiny a přesvědčování ženy, aby ve vztahu zůstala. Místo, aby se jí dostalo očekávané pomoci, ocitá se tak v bezvýchodné situaci.

- *Stádium IV - NEROZHODNOST :*

Mnoho žen partnera opustí, ale po nějakém čase se k němu opět vrátí. Tato nerozhodnost je příčinou nedorozumění, odmítání a může způsobit, že ti, kdo by ženě mohli pomoc poskytnout, se o ni přestanou zajímat, protože to považují za marné.

Žena však potřebuje, aby jí i v tomto období nerozhodnosti někdo pomohl její situaci řešit. Stále má ráda svého partnera, věří jeho slibům že se změní, nebo se bojí jeho výhrůžek /zbije ji, připraví o děti apod./. Cítí vinu za případný rozpad rodiny. Cítí se bezcenná a má strach, že to sama nezvládne. Když se vrací, zkouší tím současně, zda by se vztah přece jen nemohl zlepšit, potřebuje se sama ujistit, že udělala vše, co bylo možné.

- *Stádium V - ŽIVOT BEZ NÁSILÍ :*

Ať již žena ve svazku zůstane, nebo z něho odejde, bude s největší pravděpodobností potřebovat dlouhodobou podporu. Vzpomínky na strach, násilí a nízké sebevědomí na ni mohou negativně působit i po odchodu, zvláště, pokud k násilí docházelo léta. Vyrovnání s tím, co prožila, vyžaduje čas.

Ženy, které se staly obětí týrání v rodině, mají více psychických problémů, častěji vyhledávají péči psychiatra, je zde větší riziko suicidního jednání nebo volby pomoci formou alkoholu či drog. Týrané ženy mají větší emoční problémy /trpí depresí, úzkostí/ a mají nízké sebehodnocení a sebeúctu.

U žen s pasivní reakcí na první týrání se prudce zvyšuje pravděpodobnost dlouhodobě trvajícího násilí. Tyto osoby vyhledávají pomoc až v okamžiku, kdy jim jde skutečně o holý život.

Ženy, které aktivně reagovaly ihned v počáteční fázi zneužívání /např. kladly partnerovi podmínky ohledně dalšího soužití, hrozily sankcemi a zveřejněním/, jsou později schopné účinně reagovat na případné pokračující násilí. Vyhledají poradnu, kde požádají o pomoc, obrátí se na policii, docházejí do azylového domu, hledají náhradní ubytování, ale v každém případě hledají adekvátní řešení problému a tento skutečně vyřeší.

2/ Dopad domácího násilí na děti :

Počet dětí, které jsou vystaveny týrání a zneužívání, bohužel stále roste. Chtěl bych zmínit zejména násilí, které je dle mého názoru pro děti nejnebezpečnější ve vztahu k jejich zdravému duševnímu a mravnímu vývoji, a tím je sexuální násilí, navíc páchané blízkým člověkem a v prostředí, kde by mělo mít dítě pocit naprostého bezpečí.

Sexuální násilí na dětech v rodině je celospolečenským problémem, kterému se u nás začala věnovat odpovídající pozornost až v posledních cca dvanácti letech, ačkoliv zahraniční výzkumy poukazují na fenomén sexuálního zneužívání v dětství a incestu již od počátku 80. let. Podkladem a jakýmsi iniciátorem k řešení těchto otázek se staly výsledky výzkumů prováděných mezi ženami, které samy byly v dětství obětmi incestu a přetrvávající následky vedly k nutnosti podrobit se psychiatrickému léčení. Právě intrafamilární zneužití mívá pro oběť nejtragičtější následky. Tyto zážitky jsou dlouhodobé a celoživotně poznamenávají oběť zejména v citové oblasti a mají nepříznivé důsledky při výchově vlastních dětí ve vlastní rodině. Jejich rodičovské role jsou výrazně nejistější, mají mnohem menší smysl pro rodičovskou zodpovědnost, ve svých požadavcích na potomky jsou nezralejší a poskytují svým partnerům menší oporu a podporu. Takovýto zážitek z dětství může později v dospělosti narušit schopnost navazovat hodnotné partnerské vztahy, vést k závažným sexuálním disfunkcím, nebo k promiskuitnímu sexuálnímu chování.

Rizikové faktory :

Zneužívání dětí v rodině patřilo mezi nejstarší společenská tabu přesto, že většina sexuálně zneužívaných dětí se stávala obětmi právě tohoto druhu chování. Obecně mezi pachateli převažují **rodič** nebo **blízký příbuzný**. Z tohoto důvodu jsou sledovány tzv. **rizikové faktory**, mající vliv na vznik tohoto chování. Můžeme je rozdělit do několika skupin. Patří sem :

- **dysfunkčnost rodiny**
- **soužití matky s dítětem a jeho nevlastním otcem**
- **uzavřenost rodiny postrádající další sociální kontakty**
- **rigidní patriarchální hierarchie**
- **neuspokojivé partnerské vztahy a nejasnost rolí v rodině**

Do další skupiny rizikových faktorů jsou zařazeny **osobnostní charakteristiky rodičů** :

- **nízká extraverze**
- **nízká emocionální vřelost**

- *nízké sebevědomí*
- *neuspokojivé vlastní dětství*

Nezanedbatelnou skupinou rizikových faktorů jsou také *sociální a ekonomické aspekty*, např. :

- *ekonomická závislost matky na partnerovi*
- *otázka životního prostoru, kvalita bydlení*
- *větší společenská liberalizace* /dostupnost pornografických materiálů, sexuální „turistika“, prostituce apod./

Modelové charakteristiky u dětských obětí :

Otázka věku obětí u tohoto druhu násilí patří bezesporu mezi ty nejzásadnější. Jako nejkritičtější se ukazují *předškolní věk* a *mladší školní věk*. Rizikovější skupinou jsou *dívky* ve vztahu k sexuálnímu násilí a naopak *chlapci* ve vztahu k fyzickému násilí. Není rozhodující sociodemografický faktor oběti, stejné riziko vykazují děti žijící ve městě jako ty, které žijí na venkově. Nerozhoduje ani úroveň vzdělání členů v rodinách obětí sexuálního zneužívání.

U převážné většiny zneužitých dívek je agresorem *osoba známá, z okruhu rodiny, nebo přímo z rodiny samotné*. Nejčastějším agresorem je *muž v roli otce*. Přibližně každé druhé sexuální zneužití se odehrává *doma, opakovaně, dlouhodobě* a dominuje *heterosexuální forma násilí*. Většina obětí nevyhledá odbornou pomoc a prožitá zkušenost se transformuje do modelu vlastního chování, což se projeví při výchově vlastních dětí a při utváření rodinného klimatu v budoucí vlastní rodině.

Situace u sexuálního zneužívání chlapců je poněkud odlišnější. Zde se jedná o větší *náhodnost* a *ojedinělost* kontaktu s preferencí *homosexuální formy* zneužití. Uvádí se, že v dětství byl každý přibližně pátý muž sexuálně zneužit, přičemž v naprosté většině se jedná o *osobu pachatele mimo vlastní rodinu*, i když rovněž v převážné většině o *osobu známou* /učitel, vychovatel, vedoucí kroužku apod./.

Je možno konstatovat, že vysoký počet případů násilí vůči dětem je zaznamenáván v nově utvořených rodinách. Děti, vystavené násilí, se naučí zpracovávat podněty ze zevního prostředí odlišně než děti, které násilí vystavené nebyly. Odlišné zpracování a vyhodnocení sociálních informací v předškolním a mladším školním věku bude s největší pravděpodobností znamenat vyšší míru útočného, násilného chování v pozdějším věku. Naučená útočnost se potom často stává trvalým rysem osobnosti. *Děti se naučí násilnému chování, z obětí se stanou pachatelé.*

3/ Rodiče a agresivní dítě :

Pod pojem domácí násilí můžeme zařadit také *násilí dětí na rodičích* /je zde míněno dítě ve smyslu jeho věku, na rozdíl od problematiky násilí, páchaného na seniorech ve smyslu mezigeneračních problémů/.

Jedná se zejména o problém v rodinách neúplných, pouze s jedním rodičem. Zejména pokud zůstane sama matka se synem, může tento převzít roli jakéhosi „pseudopartnera“. Zároveň se však může proměnit v tyрана, který rozhoduje o veškerém dění v této neúplné rodině. Dojde k tomu tím pravděpodobněji, čím častěji byl v ještě úplné rodině svědkem arogantního a agresivního chování otce k matce. Začne se k ní chovat stejným způsobem.

Agresivním chováním vůči rodiči se často vyznačují jedináčci. Jsou centrálním bodem rodiny, jsou do nich vkládány naděje i ambice rodičů. V komplikované situaci se rovněž ocitají prvorozené děti, které zažívají frustraci „sesazení z trůnu“ mladším sourozencem. Zde záleží zejména na rodičích, jak prvorozený tuto novou roli zvládne.

Problematické může být i dítě nejmladší, které se narodí starším rodičům ve velkém časovém odstupu od předchozího dítěte.. Problematické, se sklony k agresivitě, mohou být i děti adoptované.

Jako možné doporučení lze uvést skutečnost, že případné změny v chování dítěte je nutné zkoumat dříve, než, se ty negativní skutečně rozvinou a projeví v plném rozsahu. Nejúčinnějším způsobem, jak zabránit tomu, aby z dítěte agresor a tyran vlastních rodičů vyrostl, je neposkytovat mu příklad. A pokud to jinak nejde a když už v rodině takový příklad má, měla by matka včas před násilím odejít. Tím ochrání sebe i dítě. Teprve pak je čas na řešení problémů sekundárních, jako je vyrovnání se dítěte se změnou prostředí, školy, jeho pochopení změny ve vztazích mezi matkou a otcem, někdy přivyknutí na možné ekonomické těžkosti a počáteční společenskou izolaci. Děti ale skutečně zaslouží zvláštní a pomoc.

4/ Senioři a domácí násilí :

Dle mého názoru je ve vztahu k seniorům výstižnější a vhodnější než domácí násilí použití výrazu *způsob špatného zacházení*, a to zejména kvůli věku těchto osob. V každém případě je třeba se zamyslet i nad oním běžně používaným označením *senior*.

Český právní řád pojem senior nezná, stejně jako nezná pojem *přestárlá osoba* a jiná, rádobý odborná pojmenování pro osoby neurčitého vyššího věku. Je tedy seniorem automaticky osoba, která je vyššího věku, nebo osoba, jejíž zdravotní stav vykazuje určité negativní změny ?

V obecném povědomí přetrvává představa seniora jako někoho, kdo dosáhl „vyššího“ věku. Představa o tom, co je vyšší věk, se však bude subjektivně lišit u každého jednotlivce.

Ať už je vysvětlení pojmu jakékoliv, podstatné je, že i tyto osoby se nezdá stávají těmi, proti nimž je směřováno zejména psychologické násilí, a to v době, kdy by si nepochybně zasloužily klid a příznivé podmínky pro důstojné prožití zbytku života.

Nejčastěji používané způsoby špatného zacházení :

- ***Zastrašování*** - cílem je vyvolání pocitu strachu, obav, nejistoty, a to např. zlými pohledy, různými konkrétními činy, gesty, rozbíjením oblíbených věcí, ničením jejího majetku, demonstrativním předváděním zbraní, týráním oblíbeného zvířete apod.

- ***Osamělost*** - cílem je získat absolutní přehled o tom, co osoba dělá, s kým se stýká, koho navštěvuje, s kým mluví, kam jde, co čte, maximálně omezovat její zájmy mimo domov a k ospravedlnování svého jednání používat žárlivost.

- ***Používání dětí jako prostředku*** - dosáhnout toho, aby osoba měla výčitky svědomí ve vztahu dětem /vnukům/, používat je jako prostředníka ke komunikaci, vyřizování vzkazů, organizovat návštěvy s cílem „sekýrovat“, vyhrožovat že osobě zabráni ve styku s nimi.

- ***Ekonomické týrání*** - zamezit osobě v získání nebo udržení zaměstnání nebo postavení v něm, dosáhnout toho, aby byla nucena žádat o finanční prostředky, dávat jí kapesné a určovat jeho výši, brát jí její finanční prostředky, znemožnit jí přístup k rodinným příjmům a eliminovat možnost spolupodílet se na rozhodování o způsobu jejich použití.

- ***Citové týrání*** - „srážet“ sebevědomí a důstojnost osoby, působit tak, aby o sobě měla špatné mínění, aby si o sobě myslela, že není normální, nazývat ji hanlivými jmény, kritizovat její paměť, vzbuzovat v ní pocity provinilosti.

- ***Ponižování*** - souvisí s citovým týráním - zacházet s osobou jako se sloužícím, dělat za ni všechna rozhodnutí

- ***Omezování, výhrůžky a vydírání*** - hrozit či splňovat výhrůžky a způsobovat tím citovou bolest, vyhrožovat tím, že zůstane sama, nutit ji, aby prováděla nezákonné věci a hrozit jí pak oznámením této činnosti, přinutit ji, aby vzala zpět své případné trestní oznámení na něho.

Špatné zacházení se **seniory** a problémy seniorů obecně jsou jevem, který dosud nebyl v České republice vědecky zkoumán přesto, že násilí páchané na seniorech by si samostatný výzkum jistě zasloužilo. A to nejen proto, že česká populace stále stárne, ale především proto, že v současné době mezi námi žije téměř 1,5 milionu osob starších 65 let a zprávy o násilí na nich páchaném,

které jsou laické i odborné veřejnosti k dispozici, tvoří možná ještě méně než onu pověstnou špičku ledovce. A možnost, jak se proti jakékoliv formě násilí bránit, je u těchto osob téměř nulová.

5/ Zdravotně postižení a domácí násilí :

Násilí páchané na *zdravotně postižených* ze strany blízkých osob je jevem, který je dosud velmi latentní, ale kterému je třeba věnovat náležitou pozornost. Dosud neexistují žádné statistické údaje o jeho výskytu, a tak se lze domnívat pouze na základě zahraničních zkušeností, že se jedná o obrovský problém, doslova ničící život mnoha handicapovaným lidem.

Již dříve jsem zdůraznil, že vztah založený na psychickém týrání, či dokonce fyzickém nebo sexuálním násilím, je nesmírně složitou a traumatizující zkušeností i pro zdravého jedince. Člověk zdravotně postižený má pozici nesmírně ztíženou tím, že jeho vztah vůči násilníkovi, mimo to, že je velmi intenzivní, je navíc založen i na objektivní nutnosti poskytování péče z jeho strany.

Handicapovaný člověk je na svého agresora a péči z jeho rukou nezřídká zcela odkázán a je mu tak kompletně vydán na milost a nemilost. Možnosti obrany člověka zdravotně postiženého jsou tak, jako u dětí a seniorů, minimální, a to v závislosti na typu postižení. Násilník může /a bohužel velmi často tak činí/ této bezmocnosti využít a z osoby, kterou by měl zahrnovat svou péčí a láskou, učiní oběť, kterou vystaví nejružnějším typům psychického či fyzického nátlaku. Pomocí něho se pak snaží upevnit si svou moc a kontrolu nad postiženým.

Okolnosti podporující vznik násilného jednání :

- *objektivní* = bezmocnost oběti
 - = odkázanost na péči konkrétní blízké osoby
 - = nedostatečné pochopení a vyhodnocení vlastní situace
- *subjektivní* = citová vazba na konkrétní blízkou osobu

Násilným jednáním postižená osoba, pokud je schopna si vůbec nebezpečnost toho, co zažívá, uvědomit, řeší úžasné dilema : svěřit se někomu s tím, co prožívám, riskovat pomstu ze strany násilníka a to že ztratím sympatie a pomoc osoby, na niž jsem odkázán, nebo mlčet a dát přednost relativně jistému, ale nebezpečnému soužití ?

Z vlastních zkušeností vím, že pro tyto případy násilí je charakteristická složitost dokazování. Na jedné straně stojí sebejistý pachatel popírající veškerá obvinění a na druhé straně vystrašená,

nejistě působící oběť, jejíž projev může i s ohledem na její postižení působit nesrozumitelně a nejistě, jejíž rozpoznávací a ovládací schopnosti mohou být vlivem stavu duševního zdraví podstatně sníženy.

2.3. Vliv domácího násilí na utváření společnosti

Domácí násilí lze označovat jako násilí v rodině a můžeme se tedy zamýšlet nad rodinou a jejími funkcemi a vlivy v širších souvislostech. Jestliže se podíváme na funkci rodiny z hlediska historických kulturních tradic je patrné, že každá kultura v lidských dějinách si přizpůsobovala rodinu svým potřebám a tradicím, jež v základních rysech přetrvaly dodnes. Jiná je podoba a vývoj rodiny např. islámské, japonské, jihoamerické, africké aj.

Rodina je základní lidskou jednotkou každé společnosti, plní funkci reprodukční, biologickou, společenskou, je důležitou institucí pro učení se rolím a zejména sociálním dovednostem, je významnou institucí pro utváření a rozvoj emocí a hodnotového systému, stejně tak jako je nenahraditelná pro utváření vazeb a chování mezi členy rodiny. Podstatou existence a největším smyslem rodiny je tedy péče o děti a jejich výchova. Rodina, její fungování a stabilita, jsou do značné míry závislé na společnosti, jsou spojeny s ekonomickými aspekty a hospodářstvím, zaměstnaností, sociální a zdravotní úrovní státu.

Fungování a stabilita rodiny však nejsou ovlivněny pouze ekonomickými vlivy, ale především rodičovskou a partnerskou stabilitou a vzájemnou rovností. Z pohledu sociálních rolí muže a ženy v rodině je však patrný rozdílný přístup k oběma pohlavím i v průběhu socializace a profesních možností. Mnohé životní zkušenosti žen o sociální nerovnosti mezi partnery v rodině tomu nasvědčují. Jedná se o takové rozdíly mezi mužem a ženou, které nejsou předurčeny biologicky ani geneticky, ale vznikají právě na základě kulturních, historických a sociálních podmínek. Tyto názory silně ovlivňují i řešení a aktualizaci problematiky domácího násilí obecně : zpravidla je prosazován **model muže - živitele rodiny**, **ženě** je automaticky přisuzována **role pečovatelky a vychovatelky**, v zájmu zachování rodiny a společenského postavení má žena snášet rozhodnutí a následky manželova chování. Žena, která opustí z nejrůznějších důvodů rodinu, je společností odsuzována, stejně tak jako děti, jejichž rodiče se rozvedli a zanechali je ve zhoršených společenských a sociálních podmínkách.

V souvislosti s krizí rodiny se hovoří o **transgeneračním přenosu** chování přecházejícího z rodičů na děti v jejich původní rodině a dále v dospělosti opět na jejich děti. Hovoříme tak o **modelovém chování rodičů**, které se uplatňuje i v případě násilného chování jednoho z partnerů v rodině. V souvislosti s průzkumy mezi týranými ženami se prokazuje, že v rodině

jejich partnera, který se dopouštěl násilí, otec bil matku, byl v rodině dominantní a vyžadoval bezmeznou poslušnost.

Úvahy o rodině, jejím smyslu a podstatě, o úlohách rodičů a vzájemných vztazích mezi nimi a vychovávanými dětmi, jsou zcela na místě. Zamýšlíme-li se nad společností jako celkem, dostaneme se nutně až k jejím základním stavebním jednotkám, tedy k rodinám a k jejím jednotlivým členům. Násilí, ať už v jakékoliv podobě, znemožňuje plnění základních funkcí rodiny, mnohdy likviduje celou její existenci. Děti, pocházející z násilnických rodin, si přinášejí traumata opět do svých nově vytvořených domácností a rodin, pokud se jim je vůbec podaří založit.

Ženy, které opouští násilnického partnera, čeká zpravidla mnoho obtíží, jako jsou řešení otázky bydlení, finanční komplikace, nehledě na to, že pokud jsou v takové rodině děti, přichází rozchodem o trvalý kontakt s otcem, čímž je rodinné prostředí nenapravitelně narušeno. Právo otce na možnost setkávat se svými dětmi bývá spíše dalším traumatem a závažným problémem pro ženu, která se snaží navždy vymanit z jeho moci. Zároveň leží na jejích bedrech nové, nelehké úkoly, jakými jsou materiální zaopatřování dětí a jejich výchova, což je záležitost náročná i pro rodinu úplnou, natož pro samotnou ženu.

Zájem společnosti na dobrém a kvalitním fungování rodin je nesporný a naprosto logický a je ošetřen a upravován celou řadou zákonných norem. Rodina je nejdůležitější a nejvlivnější sociální skupinou, které se lidé účastní a která hraje nejvýznamnější roli v jejich utváření a rozvoji. Násilí v rodině je patologickým jevem, který narušuje většinu funkcí rodiny a přímo tím tedy ovlivňuje utváření a kvalitu společnosti.

3. Boj proti domácímu násilí v České republice

3.1. Současná legislativní situace a její vývoj

Povinnost *řešit problematiku domácího násilí* vyplývá pro Českou republiku /dále jen ČR/ z mezinárodních úmluv, přijatých v rámci Organizace spojených národů, zvláště z *Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen* /dále jen Úmluva/. Podle článku 2. Úmluvy je ČR povinna přijmout příslušná legislativní a jiná opatření včetně sankcí tam, kde jich bude třeba, zajistit dodržování zákazu veškeré diskriminace žen, zavést právní ochranu práv žen na rovném základě s muži, zajišťovat prostřednictvím příslušných národních soudu a jiných veřejných institucí účinnou ochranu žen proti jakémukoliv aktu diskriminace, přijímat veškerá příslušná opatření ke změně nebo zrušení existujících zákonů, předpisů, obyčejů nebo praktik, které představují diskriminaci žen. O plnění závazků vyplývajících z této Úmluvy je ČR povinna podávat výboru OSN pro odstranění diskriminace žen každé 4 roky zprávu o výsledcích plnění uvedených doporučení a o pokroku, který byl dosažen /v r.2004 byla předložena „Třetí periodická zpráva o plnění závazků, plynoucích z Úmluvy“/.

Problematika násilí na ženách je rovněž jednou z kritických oblastí *Pekingské akční platformy*, přijaté na V. světové konferenci o ženách v Pekingu v r.1995, jejíž závěry vláda ČR také začala systematicky naplňovat.

Koordinací vnitrostátní agendy týkající se postavení žen byl pověřen na základě Usnesení vlády ČR č.6/1998 ministr práce a sociálních věcí, který v r.1998 předložil vládě návrh „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“.

Důsledné naplnění stávajících i navrhovaných opatření vyvolalo nutnost *provést vyhodnocení efektivnosti stávajících právních předpisů* ve vztahu zejména k novým projevům násilí páchaného na ženách, mj. obchodu se ženami, domácímu násilí a sexuálnímu obtěžování. Pokud výsledky tohoto vyhodnocení prokáží nedostatečnost stávajících postihů, budou navržena opatření k jejich zefektivnění. Další nutností je *podpora inerdisciplinárních týmů*, spojujících zdravotní, sociální, právní a policejní pomoc při odhalování a stíhání pachatelů násilí na ženách. Za tímto účelem byla v dubnu r.2002 vytvořena meziresortní pracovní skupina, do níž byli nominováni mimo zástupců zainteresovaných ministerstev i zástupci nevládních organizací Rosa, ProFem a Bílý kruh bezpečí.

Vzhledem k absenci systémového přístupu k řešení otázky násilí na ženách v ČR pracovní skupina jako první etapu postupu proti násilí na ženách zpracovala a v r.2003 realizovala

interdisciplinární projekt, zaměřený na mezioborovou spolupráci při prevenci, odhalování a stíhání případů domácího násilí a na pomoc jeho obětem. Po vzoru některých zemí Evropské unie byla k realizaci projektu využita panelové diskuse u šesti kulatých stolů. Tento modelový mezioborový projekt se stal prvním krokem ke zpracování koncepce a zavedení systému skutečně koordinované spolupráce, směřující k eliminaci násilí na ženách v ČR.

Závěry odborných diskusí vyústily do šesti tematických okruhů :

1/ Domácí násilí v ČR - m.j. stát musí zřetelně deklarovat nepřipustnost násilí uvnitř rodin a domácností tím, že vytvoří podmínky pro legislativní zakotvení pojmu domácí násilí v českém právním řádu.

2/ Policejní intervence, současná praxe a navrhovaná řešení - m.j. v rámci policie neexistuje dostatečná evidence zásahů v rodinách a domácnostech, kde dochází k domácímu násilí. Přitom analýza fungování policie a rozbor situací domácího násilí by významnou měrou přispěly k vypracování chybějící metodiky policejní intervence.

3/ Limity trestního práva při postihu domácího násilí - m.j. byla přijata novela zák.č.140/61 Sb. /trestního zákona ve znění pozdějších předpisů/, která s účinností od 1.6.2004 ***upravuje trestnost týrání osob blízkých.***

4/ Interdisciplinární spolupráce při kontaktu s obětí - m.j. v práci policie, která přichází do kontaktu s obětí domácího násilí, chybí standardizované postupy. Je žádoucí zajistit systémové propojení služeb všech pomáhajících organizací, které působí nahodile a roztržštěně. Chybí regionální centra s dostatečně proškolenými týmy.

5/ Sociální a právní reakce - m.j. je prakticky nedostupná odborná právní pomoc pro oběti domácího násilí, a to ať již z důvodů finančních, nebo neochoty soudů a advokátů poskytovat bezplatnou právní pomoc. Nevyřešený zůstává problém kontaktu dítěte, které bylo obětí nebo svědkem domácího násilí, s agresivním rodičem - není posuzováno z pohledu zájmu dítěte.

6/ Možnosti prevence domácího násilí - m.j. k detekci domácího násilí nemá společnost potřebné a účinné mechanismy. Za současného stavu je prevence reálná ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnictví /především pediatrie, gynekologie, psychiatrie, geriatrie, psychologie/ a v sociálních službách vstupujících do rodiny.

V současné době působí pod záštitou Aliance proti domácímu násilí expertní pracovní skupina, která zpracovává návrh paragrafového znění zákona, týkajícího se právě domácího násilí. Současně leží na stole zainteresovaných ministerstev ***návrh legislativních opatření*** /návrhy pro právo trestní, pro právo policejní, pro právo rodinné a občanské, návrhy pro zákon o sociálně právní ochraně dětí/ a ***návrh na metodická opatření*** /zejména pro zdravotnické pracovníky, pracovníky školství, soudů a státních zastupitelství/.

3.2. Domácí násilí a policie

Žádné násilí, tedy ani domácí násilí, není soukromou záležitostí, a proto je v těchto případech plně odůvodněna legitimnost zásahu ze strany státu. Omezování všech forem násilí včetně domácího násilí patří k zásadním úkolům resortu Ministerstva vnitra. ***Nezastupitelnou úlohu při omezování domácího násilí sehrává Policie České republiky*** /dále jen PČR/, které ze zákona č.283/91 Sb. o Policii České republiky vyplývá m.j. povinnost chránit bezpečnost osob a majetku, odhalovat trestné činy a zjišťovat jejich pachatele.

Nezřídka je policie kritizována za pasivní přístup k řešení domácího násilí zejména v těch případech, kdy dojde k vážným škodám na zdraví nebo na životech obětí. A jaká je skutečnost? Musím objektivně uznat, že výjezdy na místa domácího násilí se u policistů netěší zvláštní oblibě. K tomu přispívají subjektivní i objektivní okolnosti. Ty subjektivní jsou spjaté s podceňováním významu a náročností policejní práce, kterou je třeba na místě partnerských rozepří odvést. Řešení incidentů spjatých s domácím násilím není zatím pokládáno za skutečně důležitou a obtížnou policejní činnost. Na špičce oceňovaných služeb, které poskytuje policie občanům, figurují podle oficiálních i neformálních hledisek jiné typy splněných úkolů, například dopadení lupiče, vraha, či zvýšení sledované kvóty objasněnosti. K objektivním okolnostem, které činí z incidentu domácího násilí problematické „epizody“ pracovního dne policistů, patří jejich evidentní stresovost. Policisté musí být mentálně připraveni na poměrně velký akční rádius ve svém konání. V konkrétním případě totiž není zdaleka předem jasné, s jakou situací se na místě setkají. Možné je vše od téměř „nepolicejního“ lidského působení až po specificky policejní práci /např. odzbrojení pachatele/. Já sám si vzpomínám, jak jsem před mnoha lety vyjel na základě telefonátu od sousedů na jedno takové „domácí rozdílení“ a během krátké doby, než jsem na místo přijel, stačil otec zastřelit manželku, dvě malé děti a nakonec otočil zbraň proti sobě.

Není proto divu, že v současnosti představuje pro policejní výkon domácí násilí poměrně složitý problém. A to i přesto, že pachatel i oběť jsou od počátku známí a mohlo by se tudíž na první pohled zdát, že z policejního pohledu jde o jednoduchou záležitost. Ve skutečnosti je tomu právě naopak. Fakt, že je pachatel od počátku známý, neusnadňuje kvalitní policejní řešení partnerských násilností, dokonce často ani neumožňuje včas a účinně zabránit pachateli v pokračujícím týrání oběti. To vše i přesto, že pro policii představuje domácí násilí poměrně častý podnět k zákrokům. V některých lokalitách jde dokonce o běžnou součást policejní služby. Uklidňování domluvou nebo jiné formy řešení násilných incidentů v domácnostech, je typickou součástí policejní práce. Dle mého názoru /a určitě nejen mého/ ***nejsou zatím policisté na tuto***

specifickou problematiku dostatečně připraveni. Lze však oprávněně očekávat zlepšení situace. K tomuto pozitivnímu zjištění mne vede skutečnost, že v současné době je již při výcviku policistů v rámci jejich vzdělávacího procesu využíváno interního aktu řízení, kterým je *Metodický pokyn ředitele Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování č. 2/2004, kterým se upravuje postup Policie České republiky při oznámení, prověřování a vyšetřování případů domácího násilí.* Jedná se o první účinný ucelený materiál, jehož posláním je upravit a zejména ujednotit postup policistů při řešení konkrétních případů domácího násilí.

Výcvik policistů :

V rámci výcviku policistů k problematice domácího násilí je třeba, aby v jeho rámci bylo dosaženo stavu, kdy policista bude schopen jasně deklarovat a pochopit svou práci, pokud jde o :

- definování pojmu „domácí násilí“,
- definování „znaků a forem“ domácího násilí
- definování „příčin“ domácího násilí
- definování pojmu „pachatel“ domácího násilí
- definování pojmu „oběť“ domácího násilí
- přehled o účinných trestněprávních ustanoveních
- jeho úkoly v případě přijetí oznámení o domácím násilí
- jeho postup na místě oznámeného domácího násilí - prvotní úkony, následné úkony
- přehled jeho oprávnění a povinností
- způsob dokumentování případů domácího násilí
- zacházení s oběťmi
- spolupráci se státními i nestátními orgány a organizacemi

Vzhledem k rozsahu nároků a požadavků, které jsou v souvislosti s domácím násilím na policistu kladeny je třeba si uvědomit, že mimo tuto problematiku je povinen plnit mnoho dalších úkolů tak, jak to vyžadují vybraná ustanovení zákona č. 283/91 Sb. o Policii České republiky. Je naprosto nezbytné, aby tak, jako je tomu u jiných problematik, jako je např. trestná činnost mládeže, majetková trestná činnost, hospodářské delikty, drogová kriminalita, organizovaný zločin atd., došlo i na problematice domácího násilí k mnohem užší specializaci policistů. Jako nejvhodnějším řešením se jeví zřízení speciálního týmu. V současné době již takový tým působí v Ostravě a jsou s ním veskrze pozitivní zkušenosti

Ve městě Brně dosud takovéto pracoviště nefunguje, ale v současné době jsou již podnikány kroky k jeho zřízení. Probíhá výběrové řízení, jehož součástí je kromě ověřování odborných znalostí i zkoumání osobnostních ukazatelů, a to i formou pohovoru. Jako velmi vhodné se jeví i shromažďování informací k jednotlivým uchazečům a jejich pracovní činnosti z jejich stávajících pracovišť. Ukázalo se totiž, že někteří z nich se do výběrového řízení přihlásili ne kvůli zájmu o problematiku, ale proto, že na svém pracovišti nejsou spokojeni a chtěli by si jen „polepšit“. Výběrová komise, jejímiž členy jsou mimo zkušených a odborně fundovaných policistů i psycholog, rozhodne o zařazení deseti policistů do takto zřizovaného týmu. Současně s výběrovým řízením probíhají práce na přípravě rozkazu ředitele k praktickému fungování týmu. Rozkaz bude samozřejmě v souladu s již zmíněným Metodickým pokynem ředitele Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování č.2/2004 .

Policejní výcvik a jeho klíčové výstupy :

Klíčovými výstupy rozumíme v tomto případě vše, co si policista v průběhu absolvovaného výcviku uvědomí, co se naučí a co je schopen správně aplikovat při své běžné policejní činnosti, při setkávání se s případy domácího násilí a jejich řešení. Je nezbytné, aby policista :

- pochopil, že jakýkoliv trestný čin pravděpodobně způsobí oběti trauma
- pochopil, že viktimizace má zřetelné dopady na život oběti, jejich nejbližších příbuzných a přátel
- byl schopen rozpoznat běžné a akutní reakce na trauma, včetně obvyklých fyzických i emocionálních krizových reakcí
- byl schopen důvěrně a konstruktivně hovořit s oběťmi domácího násilí a pomáhat jim překonat jejich trauma
- byl schopen rozpoznat posttraumatickou stresovou poruchu a věděl, kam oběť předat za účelem poskytnutí specifické pomoci a péče
- byl si vědom dalekosáhlých důsledků sekundární viktimizace
- byl schopen přijmout důležitou roli „interventa“ a nastolit u oběti stav klidu a rovnováhy
- byl nezaujatý, objektivní
- používal přiměřený, nevýhrusný jazyk, kladl otázky vhodným způsobem
- byl schopen nastolit vzájemný vztah s obětí a vcítit se do její situace
- byl schopen pomoci obětem zvládnout zotavení z viktimizace tím, že jim zprostředkuje kontakt s vhodnými organizacemi poskytujícími podporu, pomoci jim vyrovnat se s důsledky viktimizace a poskytnout příslušné informace

- byl schopen pochopit další požadavky určitých kategorií obětí - žen, dětí, seniorů, fyzicky nebo mentálně postižených jedinců, příslušníků etnických minorit, jedinců s odlišnou sexuální orientací

Postup policistů :

V současné době jsou již zpracovány postupy, zabývající se klíčovými oblastmi interakce mezi policií a oběťmi domácího násilí. I ty musí samozřejmě být začleněny do příslušného výcviku.

1/ Po nahlášení případu :

- ještě před příjezdem na místo projednat v rámci zakročující hlídky taktiku případného zákroku
- jednat profesionálně, oprostit se od subjektivních pocitů, vlastního hodnocení situace a nepřipustit projevy zvyšující nejistotu a napětí při samotném služebním zákroku, jako jsou stres, nezkušenost, nebo naopak vlastní zkušenost s týráním v rodině
- posoudit, zda se jedná o domácí násilí a jaké je reálné riziko hrozby jeho opakování po odjezdu policie
- uvědomit si, že strategie řešení věci domluvou a tišením konfliktu na místě, kde došlo k domácími násilí, jsou zpravidla neúčinné

2/ Prvotní úkony na místě :

- analyzovat situaci, zjistit zdravotní a emocionální stav oběti, pachatele a jejich chování, v případě potřeby použít nezbytných a zákonem stanovených prostředků k ukončení násilného jednání
- zajistit na místě bezpečí pro všechny zúčastněné strany a chránit i vlastní bezpečnost /odebrat zbraň apod./
- oddělit od sebe jednotlivé strany incidentu
- ověřit totožnost účastníků a svědků a od těchto odděleně získat informace
- zjistit, zda v domácnosti žijí děti a kde se nacházejí
- zadokumentovat všechny informace od oběti, pachatele i svědků
- popsat, popř. jinak zadokumentovat vzniklá zranění, škodu na zařízení bytu a v případě potřeby přivolat lékařskou pomoc

3/ Následné úkony :

- poskytnout oběti základní informace popř. předat kontakt na místa, kde může hledat pomoc, nebo doporučit uchýlení se k příbuzným nebo známým
- zeptat se oběti, zda si přeje být informována o propuštění pachatele z vyšetřovací vazby /pokud na něj bude uvalena/, což je důležité pro náležité zajištění bezpečnosti oběti
- podle situace na místě nabídnout oběti dle konkrétních možností asistenci při převozu do bezpečí

Vzhledem k tomu, že policie pracuje 24 hodin denně, s největší pravděpodobností je první, kdo přichází s oběti domácího násilí do styku, První kontakt mezi policií a obětí je rozhodující pro to, jak se oběť vyrovná se vzniklou situací a jak se z ní následně zotaví.

Domácí násilí je asi jedinou kategorií trestných činů, kdy pachatel bez obav a dobrovolně setrvává na místě činu. Naopak, paradoxně často prchá oběť bez prostředků, navíc třeba s dětmi a hledá někde útočiště. ***Pachatel ve většině případů neočekává za svůj čin žádné následky !*** Policista jako člověk s vysokou společenskou prestiží ***musí*** dát svým profesionálním jednáním pachatelům najevo, že jejich pocit beztrestnosti je klamný a že zřejmě budou za svoje protiprávní jednání potrestáni.

Výcvik policistů zejména k problematice oběti by měl klást důraz na ***uvědomění si a vcítění*** do situace oběti a jejich potřeb. Zacházení s obětí citlivějším způsobem zcela jistě pomáhá policii vykonávat její práci lépe tím, že se jí dostane více informací a že oběť je ochotnější a otevřenější.

Jak jsem dříve uvedl, policie již v současné době prodělává jednotný a systematický výcvik m.j. i k problematice dopadu domácího násilí na oběti a k zabezpečení informovanosti o jejich právech a k problematice předání obětí do péče organizací, zajišťujících základní služby. Často se však ještě policisté nechovají dostatečně citlivě při jednání s emočně rozrušenými oběťmi, což následně snižuje jejich spokojenost a způsobuje pokles důvěry a ochoty oběti zapojit se do trestního procesu.

Necitlivý přístup policistů však pro oběť zdaleka není jediným důvodem k neochotě spolupracovat s policií. Domnívám se, že hlavním důvodem je strach z pachatele. Převládá obava oběti, že disponuje velkou mocí kontrolovat přímo ji nebo její privátní okolí. Jeho moc může také plynout z finančních prostředků nebo z vlivných známostí. Pachatel může mít také přístup k „citlivým“ informacím o oběti, které by ji mohly zdiskreditovat.

V řadě zemí je věnována pozornost prvnímu kontaktu systému trestní justice s obětí a pojmu ***psychologická první pomoc***, v rámci které by se k oběti mělo přistupovat skutečně jako k lidské bytosti a ne pouze jako k možnému zdroji informací a důkazů.

Trestné činy nejčastěji páchané v rámci domácího násilí se zaměřením na ustanovení § 215a zákona č. 140/61 Sb. /dále jen tr.zákona/ :

- § 197a - Násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci
- § 202 - Výtržnictví
- **§ 215a - Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**
- § 221, § 222 - Ublížení na zdraví
- § 231 - Omezování osobní svobody
- § 235 - Vydírání
- § 237 - Útisk
- § 238 - Porušování domovní svobody
- § 241 - Znásilnění
- § 249a - Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru
- § 257 - Poškozování cizí věci

Ustanovení § 163 zákona č.141/61 Sb. /Trestní řád/ dává oběti v některých z uvedených trestných činů **dispoziční právo**, které se vztahuje na zahájení trestního stíhání pachatele. Povinností policisty je poučit oběť /poškozenou osobu/ o tomto právu. Nedá-li souhlas k trestnímu stíhání pachatele nebo vezme-li zpět svůj předchozí souhlas s trestním stíháním, **nelze další trestní stíhání konat**.

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 215a nabylo účinnosti ke dni 1.6.2004, lze ho považovat svým způsobem za novinku a navíc se na něj nevztahuje zmíněné dispoziční právo, čímž zákonodárce přihlédl ke zvláštnostem domácího násilí a k určité závislosti oběti na pachateli, což je pro policii nesporně výhodou. Zní :

Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě se dopustí :

1/ kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

2/ odnětím svobody na dvě léta až osm let bude potrestán :

a/ spáchá-li čin uvedený v odst.1/ zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b/ pokračuje v páchání takového činu po delší dobu.

Jedná se o novou, samostatnou skutkovou podstatu, zahrnující pouze **domácí násilí** /i když tento pojem není použit/ a vyjadřující specifické znaky tohoto trestného činu. Pachatelé v tomto případě týrají jiné osoby a činí tak **vůči osobám blízkým a dalším osobám, žijícím s nimi ve společně obývaném bytě nebo domě**. Přitom **nemusí vést společnou domácnost** /v případě rozvedených manželů, prarodičů, nájemce a podnájemce/. V důsledku toho je u nich dána **specifická forma** vzájemné závislosti. Ta plyne ze skutečnosti, že pachatel i oběť mají společné bydliště a mají ztíženou možnost tento společně obývaný prostor opustit. **Nevyžaduje se, aby u oběti vznikly následky na zdraví**, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho **krutost** nebo **bolestivost** pociťuje jako těžké **příkoří**. Přísnější trestní sazbou bude postiženo spáchání **zvlášť surovým způsobem** nebo **na více osobách**, nebo pokračuje-li jednání po **delší dobu**.

Není smyslem mé práce zabývat se rozbořem skutkových podstat trestných činů souvisejících s domácím násilím. Jsem přesvědčen, že uvedení § 215a tr.zákona „do života“ znamená průlom v možnostech postihu domácího násilí v ČR.

3.3. Činnost státních a nestátních orgánů a organizací

Jak jsem již uvedl, domácí násilí je závažný a negativní celospolečenský jev. Přestože **policie** sehrává při jeho potlačování a řešení klíčovou roli, **nemůže nést jako jediná odpovědnost za řešení celé problematiky** domácího násilí. Přístup vyžaduje **interdisciplinární spolupráci** jak policie a dalších orgánů činných v trestním řízení, tak i lékařů, sociálních pracovníků, pracovníků nestátních organizací a pracovníků škol a školských zařízení.

1/ Státní zastupitelství :

Po vyšetření trestného činu policií jsou případy /pokud je zákonný důvod ve smyslu trestního řádu/ obvykle předány státním zástupcům. Ačkoliv prvořadým úkolem státního zástupce je předložit případ soudu a dohlédnout na to, aby v každé kauze, která je mu předána, bylo učiněno spravedlnosti zadost, řada důležitých aktivit se opírá o zapojení oběti. Pokus některých státních zástupců vyřídit případ rychle, se může dostat do přímého rozporu s potřebami a přáními jednotlivých obětí domácího násilí, které chtějí, aby byl pachatel stíhán v plném rozsahu, jak uvádí zákon. Státní zástupce si musí uvědomit, že je to oběť a nikoliv stát, kdo je přímo postižen trestným činem a jistě mu bude ku prospěchu lepší spolupráce s obětí, když tato bude mít pocit, že je chráněna, že jí poskytnuta pomoc a je řádně informována.

2/ Soudy :

Soud je nestranným orgánem, který stejnou měrou zvažuje a chrání práva všech subjektů trestního řízení.

Soudci by měli sehrát klíčovou úlohu v souvislosti se zabezpečením toho, že s obětí i svědky bude zacházeno zdvořile a s respektem. Měli by využít své pravomoci k tomu, aby chránili oběť a svědky před rozrušováním, ohrožováním, zastrašováním a způsobením újmy. Zejména u dětí lze umožnit jistá přizpůsobení, jako je výslech prostřednictvím uzavřeného televizního okruhu případně dalších metod, které povedou k tomu, že jednací síň bude pro dítě méně stresujícím prostředím.

Soudci mohou také urychlit soudní řízení, aby nedocházelo k další viktimizaci oběti odročováním již tak dosti složitého řízení. Mohou také zamítnout účelové návrhy obhajoby, které jasně usilují o znevýhodnění oběti domácího násilí.

Soudci ukládají pachatelům tresty za trestné činy, pro které byli odsouzeni. Je důležité, aby zahrnuli informace o dopadu trestného činu na oběť do svých úvah o přiměřenosti trestu. Zdaleka se nejedná jen o komplexní stanovení materiálních škod, způsobených pachatelem. Ty skutečné „škody“ jsou úplně jiné a daleko závažnější.

Stejně tak jako u policistů a státních zástupců, je žádoucí, aby i soudci, kteří se specializují na problematiku domácího násilí, absolvovali speciální vzdělávání a výcvik. Proto by se požadovanou součástí studia na všech typech škol pro budoucí pracovníky soudnictví měl stát m.j. výcvik empatie a zaměření na problémy oběti.

3/ Odborníci na problematiku duševního zdraví :

Existující lékařské struktury by měly být „včleněny“ do trvalé infrastruktury v souladu se zásadou, že naléhavě nutnou pomoc je třeba poskytovat takovými způsoby, které napomohou zotavení se oběti a jejímu dlouhodobému rozvoji. Aby k zotavení a další seberealizaci u oběti došlo, je třeba zkoumat traumatizující zkušenosti z hlediska celistvosti jejího života i života jejich rodinných příslušníků. Je třeba rovněž přihlídnout k mezigeneračnímu aspektu, to znamená : co se přihodilo jedné generaci ovlivní to, co se přihodí příští generaci, i když vlastní chování může mít různé podoby. Trauma a jeho dopad tudíž může přejít, jako „rodinné dědictví“, dokonce na dítě narozené po traumatu prožitém jeho rodičem.

Cílem veškerého snažení zainteresovaných pracovníků musí být snaha o znovunastolení hodnot, práv a důstojnosti obětí domácího násilí.

4/ Školy a školská zařízení :

Školy všech úrovní sehrávají jedinečnou úlohu při tom, aby žáci a studenti pochopili a uvědomili si práva a potřeby oběti domácího násilí. Výuka k problematice domácího násilí vyprodukuje občany, kteří jsou lépe informováni a vzděláni v otázkách zejména potřeb obětí ve společnostech, v nichž žijí. Zavedení a vyučování takto směřované výchovy může být chápáno i jako jeden ze způsobů, jak se pokusit minimalizovat v současné době narůstající výskyt kriminality ve školách, protože pracovníci školství rovněž nesou obecnou odpovědnost za prevenci kriminality.

Školy by měly informovat již děti ve věku 7-8 let o problémech vztahujících se k násilí v rodině, zneužívání dětí a incestu. Do školních osnov dětí a mládeže ve věku 12-18 let by měla být zavedena výuka o viktimizaci, včetně násilí v rodině, sexuálního útoku atd.

Mnoho odborníků, kteří se věnují dětem a mládeži, se nikdy ve škole neučili o dopadu viktimizace. Učební osnovy středních a vysokých škol a postgraduálního studia určeného zejména pro lékaře, zdravotní sestry, sociální pracovníky, psychiatry, psychology, právníky, kněze, novináře a učitele by měly obsahovat i výcvik zaměřený k problematice domácího násilí. V policejních školách se tomu již děje.

4. Přístupy k řešení domácího násilí v zahraničí

4.1. Rakousko

V r.1997 přijalo Rakousko *samostatný spolkový zákon na ochranu před násilím v rodině*. V návaznosti na něj byl novelizován také zákon o policii a některé další zákony /např. Zákon o výkonu exekuce/ Souběžně s tím byla přijata řada dalších doprovodných opatření, neboť pouze zákonná úprava pro účinnou pomoc v boji proti domácímu násilí nestačí. Jednotlivé součásti rakouského modelu tvoří :

1/ Bezpečnostně-policejní oprávnění pro vykázaní /z bytu/ a nařízení zákazu vstupu

Je-li důvodné podezření, že hrozí nebezpečný útok ohrožující život, zdraví nebo svobodu, jsou policejní orgány oprávněny člověku, od kterého nebezpečí vychází, ***zakázat vstup*** do bytu ohrožené osoby a jeho bezprostředního okolí. Nachází-li se ohrožovatel v době uložení zákazu vstupu přímo v bytě ohrožované osoby, je zákaz vstupu spojen s jeho ***vykázáním*** z ohrožené oblasti /bytu a bezprostředního okolí/. Zákaz vstupu trvá zpočátku 10 dnů. Podá-li ohrožená osoba v průběhu této doby u soudu rozhodujícího v dané rodinné věci žádost o předběžné opatření, prodlouží se doba zákazu vstupu až do soudního rozhodnutí, nejdéle však o dalších 10 dnů. Na základě soudního rozhodnutí může trvat až 3 měsíce. Tento zákon a z něho vyplývající oprávnění jsou v praxi velmi často aplikována.

Zajímavostí je, že v případě, kdy soud obdrží žádost o předběžné opatření, musí informovat územně příslušný bezpečnostní orgán, v jehož okrsku se byt nachází. Pokud vydá zákaz vstupu, musí tento bezpečnostní orgán zpracovat a soudu bez prodlení předat dokumentaci případného zákroku.

Úzká součinnost bezpečnostních orgánů a soudu rozhodujícího v rodinných záležitostech slouží především k urychlení řízení a jejím cílem je dokonalá ochrana ohrožované osoby.

2/ Vytvoření intervenčních míst

Dalším nosným pilířem rakouské reformy je zřízení ***intervenčních míst***, která ***musí být informována po zásahu policie a která***, na základě této informace z vlastní iniciativy navážou kontakt s ohroženou osobou a nabídnou jí podporu a radu.

Vedle individuální sociální práce plní intervenční místa v Rakousku i další funkce. Podporují spolupráci mezi úřady činnými v daném konkrétním případě a soukromými zařízeními, pozorují

a hodnotí činnost a spolupráci všech zúčastněných subjektů z hlediska oběti a podávají prevenčnímu poradnímu orgánu při spolkovém Ministerstvu vnitra v zájmu účinné prevence proti domácímu násilí návrhy na zlepšení spolupráce.

Intervenční místo existuje v každé spolkové zemi. Některé oběti násilí najdou cestu do intervenčního místa samy od sebe, jiné se do něj dostávají prostřednictvím jiných pomocných zařízení. Ale ta největší část obětí je oznámena intervenčnímu místu v důsledku policejního zásahu bezpečnostními orgány.

3/ Poradní orgán pro prevenci

Tento orgán byl v Rakousku zřízen jednak jako „strážce“ kooperace a jednak jako „motor“ pro pokračování a naplňování reformy. Je zodpovědný za vytvoření ucelené sítě státních a soukromých zařízení, pracujících v oblasti prevence proti domácímu násilí. K jeho činnosti patří i podpora a kontrola intervenčních míst, ale i realizace dalších opatření, jako jsou např. školení a práce s veřejností.

4/ Práce s násilníky

Cílem práce s násilníky je přimět jej k tomu, aby *převzal odpovědnost za své chování a vést ho dále tak, aby své chování k obětem domácího násilí změnil*. Důležitou roli má úzká spolupráce s intervenčním místem, exekutivou, státním zastupitelstvím a soudem. Tato koncepce se zcela vědomě odlišuje od mnohem méně účinného modelu pracovat s násilníky izolovaně a na základě jejich dobrovolnosti.

5/ Organizační změny v oblasti bezpečnostní exekutivy

Bezpečnostní složky nyní *shromažďují již existující informace o ohrožovateli* a průběžně je aktualizují. Navíc v rámci policie pracují kontaktní úředníci pro otázky násilí v rodinách, a to jako kontaktní osoby pro oběti násilí a spolupracující zařízení.

6/ Vzdělávání a zvyšování kvalifikace orgánů výkonné bezpečnostní policejní služby

Pro účinnou prevenci proti domácímu násilí má školení úředníků exekutivy zcela zásadní význam. Základem je zprostředkovat policistům pochopení podstaty a dynamiky násilnických vztahů a situace člověka, který se stal jeho obětí. Dle rakouských odborníků je důležitým testem úspěchu školení o domácím násilí schopnost úředníků uvést, proč žena, která se ve vztahu stala obětí násilí svého partnera od něho jednoduše neodejde.

Pro situaci před zavedením tohoto modelu v Rakousku bylo typické, že se problematikou domácího násilí zabývalo mnoho zařízení, která ale nevytvářela ucelený komplex. Z toho pramenila řada rozporů a konfliktů mezi jednotlivými zařízeními. Jedná se o situaci, která byla typická i pro ČR.

Reformní projekt skládající se z výše charakterizovaných opatření, je příkladem komplexního řešení problému domácího násilí, který zohledňuje všechny aspekty násilné situace. Z tohoto důvodu jsem rakouské reformě věnoval více prostoru, neboť na podobnou cestu se vydávají i další státy, včetně ČR.

4.2. Další vybrané země

Slovensko :

Právní úprava provedená novelizací trestního zákona v r.2001 přináší zcela nový pohled na činy spáchané v rámci domácího násilí. Vychází z mezinárodních smluv o lidských právech a dalších dokumentů a považuje tento druh násilí za ***porušení lidských práv bez výjimky s těžším následkem pro společnost, rodinu a jedince, než je násilí páchané na veřejnosti***. Pachatelé domácího násilí mimo to, že porušují povinnosti obecně uložené zákonem o rodině, zneužívají důvěru rodinných příslušníků, zneužívají jejich loajalitu a intimní informace o členech rodiny.

Domácí násilí je vymezeno v novelizovaném § 215 trestního zákona jako ***týrání blízké a svěřené osoby***.

Německo :

V r.2002 byl přijat Zákon pro zlepšení občansko právní ochrany v případě násilných činů a omezování osobní svobody a zároveň i pro usnadnění přenechání bytu manželů při rozluce, označovaný jako ***Zákon o ochraně před násilím***.

Stanovuje povinnost soud v případech, kdy jedna osoba způsobí jiné osobě protiprávní ***tělesné zranění, újmu na zdraví, nebo omezila její svobodu***, provést na návrh takto poškozené osoby ***opatření potřebná k zamezení dalšího poškozování této osoby***, např. zákaz vstupu do společného bytu či domu, zákaz kontaktování i prostřednictvím telekomunikačních prostředků, zákaz přiblížení apod.

Ustanovení platí i pro situace, kdy osoba ***vyhrožuje*** v rozporu se zákonem druhé osobě poškozením života, tělesným zraněním, újmou na zdraví nebo omezováním osobní svobody, nebo osoba protiprávně a úmyslně :

- **vnikne** do bytu druhé osoby nebo do prostor v jejím vlastnictví,
- druhou osobu **obtěžuje** nevhodným způsobem tím, že proti její vůli opakovaně omezuje její osobní svobodu nebo ji pronásleduje za použití telekomunikačních prostředků.

V r.1995 byl zřízen **Berlínský intervenční projekt** proti domácímu násilí, jako model projektu podporovaného společnými silami Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež a Senátní správou pro práci a ženy. V r.1999 přijala spolková vláda Akční plán boje proti násilí na ženách na všech úrovních, zahrnující otázky prevence, zákonodárství, práce s pachateli i s veřejností, jakož i mezinárodní spolupráce.

Turecko :

Také Turecko přistoupilo k zákonné úpravě oblasti násilí v rodinách, a to **Zákonem o ochraně rodiny**, přijatým v r.1998. Na základě něj má právo kterýkoliv z manželů, dětí, nebo dalších členů rodiny žijících ve společné domácnosti, kteří jsou vystaveni silnému tlaku nebo útokům ze strany jiného člena rodiny, **obrátit se prostřednictvím generální prokuratury na soudní dvůr**. Zákon obsahuje výčet jednání, která jsou zakázána a formy omezení, která je možné uložit /na dobu 6 měsíců/ a jejichž nedodržování je trestně stíháno.

Jihoafrická republika :

Přijetím **Zákona o domácím násilí** v r.1998 se zařadila mezi země, které tuto problematiku upravily samostatným zákonem. Domácím násilím je míněno **jakékoliv kontrolující nebo hrubé chování, které poškozuje zdraví, bezpečnost nebo blaho jiné osoby, která je s pachatelem v domácím nebo obdobném vztahu, nebo dítě, které je v péči této osoby**.

Zahrnuje např. fyzické týrání, výhrůžky fyzickým násilím, sexuální násilí a obtěžování nebo výhrůžky tímto násilím, psychické a verbální násilí, citové vydírání, ekonomické násilí, zastrasování, sledování partnera, poškozování či ničení majetku, vstup do partnerova obydlí bez jeho souhlasu pokud partneři nežijí ve společné domácnosti. Zákon rovněž vymezuje, které osoby jsou vůči sobě v rodinném vztahu a za jakých podmínek mohou žádat o vydání předběžných opatření.

Holandsko :

V Holandsku **neexistuje zvláštní právní norma**, která by upravovala postih domácího násilí, ale domácí násilí je trestné jako kterékoliv jiné sexuální nebo psychické násilí. U trestných činů ublížení na zdraví a týrání se tresty zvyšují o 1/3 základní trestní sazby, pokud se pachatel dopustí trestného činu vůči své matce, svému zákonnému otci, své manželce, manželovi nebo dítěti. Trestní stíhání je zahajováno bez souhlasu poškozeného.

Holandský trestní zákon přinesl novou skutkovou podstatu trestného činu ***slídění***. Toho se dopustí ten, kdo záměrně, svévolně a opakovaně sleduje druhou osobu a tím jí působí emoční utrpení nebo v ní vzbuzuje strach z násilného útoku.

Na každém policejním okrsku je v Holandsku jeden specialista na domácí násilí. Policisté jsou oprávněni vstupovat do bytu, pokud k tomu dá ten, kdo policii volá, souhlas.

Velká Británie :

Podobně jako Holandsko nemá ani Velká Británie speciální zákon o ochraně před domácím násilím. Operativní definice Metropolitní policie považuje za domácí násilí ***jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití /psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického, emocionálního/ mezi dospělými osobami, které jsou nebo v minulosti byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.***

Ochranu před domácím násilím poskytuje právo občanské i trestní. V občanském právu lze postupovat dle ***Zákona o právu rodinném*** z r.1996 a podle ***Zákona o dětech*** z r.1998. Mezi opatření trestně právní spadá ***Zákon o obtěžování*** z r.1997, který upravuje trestný čin ***obtěžování*** a trestný čin ***vystavení jiné osoby strachu z násilí***. Při odsouzení za některý z těchto trestných činů vydá soud rozhodnutí, které odsouzenému prikazuje zdržet se určitého jednání. Porušení je trestným činem. ***Zákon o deliktech proti osobě*** z r.1861 postihuje jednání, která měla za následek ublížení na zdraví nebo újmu na zdraví /i psychickou/, úmyslné zranění, znásilnění, omezování osobní svobody /ženy mužem/, pokus vraždy nebo pohrůžky usmrcením.

Mezi povinnosti britské policie patří m.j. reagovat co nejrychleji na volání o pomoc, zajistit bezpečnost žen a dětí, zadržet muže, je-li k tomu důvod, zajistit lékařské ošetření, odkázat ženu na bezpečný azyl, informovat oběť o propuštění obviněného z vazby a také uchovávat záznamy všech incidentů. Případy domácího násilí vyšetřují specializovaní policisté.

Švédsko :

Řeší oblast násilí v rodinách formou dílčí novelizace. V r.1998 byla do trestního zákona zapracována nová skutková podstata ***hrubé porušování ženiny integrity***. Pokud se muž dopustí trestně postižitelného jednání /útok, výhrůžka, nátlak, sexuální nebo jiné obtěžování/ proti ženě, se kterou je nebo byl ženatý, popř. se kterou žije nebo žil, je podle tohoto ustanovení trestán. Jestliže se takového jednání dopustí proti dětem nebo dalším osobám, se kterými je v příbuzenském vztahu, pak je postižen za ***hrubé porušení integrity***.

4.3. Shrnutí

V jednotlivých státech, které se rozhodly proti domácímu násilí účinně bojovat, existují různé přístupy :

- ochrana před domácím násilím je upravena *samostatným zákonem* /JAR, Turecko, Severní Irsko, Kypr/
- ochrana před domácím násilím je upravena *samostatným zákonem složeným z dílčích novel* jiných zákonů - policejního, exekučního, občanského, ústavního atd. /Německo, Rakousko/
- ochrana před domácím násilím je obsažena v *trestním zákoně* /Holandsko, Slovensko, Švédsko/
- ve Velké Británii je ochrana před domácím násilím poskytována podle *obecných zákonů civilních i trestních*

Zároveň se prosazuje model ochrany před domácím násilím, který začleňuje instituty policejní, trestně právní i občansko právní intervence do mezioborové propojené organizační struktury, která nejen zabezpečí ochranu všech práv ohrožených osob a potrestání pachatele, ale zároveň rychle a účinně zajistí zdravotní i sociální pomoc obětem domácího násilí. Takový systém již úspěšně funguje např. v sousedním Rakousku.

Závěr

Násilí je velmi diskutabilní pojem. Být násilný a agresivní a tudíž obstát v současném světě plném rivality a soubojů, nebo být ten „slabší“ a špatné oplácet dobrým ? Záleží na každém z nás, pro kterou cestu se rozhodneme a kterou cestu budeme ukazovat budoucí společnosti - našim dětem.

Cílem mé práce nebylo rozebrat problematiku domácího násilí co nejpodrobněji, ale zachytit podstatu tohoto závažného negativního a celospolečenského jevu. Poukázat na legislativní nedostatky současného stavu ve srovnání s jinými státy přesto, že během zhruba posledního roku se i situace u nás mění k lepšímu. Ukázat, že přestože policie sehrává při potlačování domácího násilí klíčovou roli, nemůže nést jako jediná odpovědnost za řešení celé problematiky, že její řešení vyžaduje interdisciplinární spolupráci. Poukázat na nutnost zaměřit se na kvalitní profesní přípravu **všech** zainteresovaných orgánů. Neskromně věřím, že se mi to, alespoň zčásti, podařilo.

Resumé

Domácím násilím se rozumí opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých. Obětí mohou být manžel - manželka, druh - družka, rozvedení manželé, dítě, rodič, prarodič, mentálně nebo fyzicky postižená osoba.

Domácí násilí má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji však je jejich kombinací. Jedná se o vědomou činnost. Začíná opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se zpravidla postupně přidávají útoky proti zdraví, majetku a v konečném stádiu může přejít v útoky proti lidskému životu.

Domácí násilí se liší od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí běžného života zainteresovaných osob.

V České republice je domácí násilí nejčastěji kombinací fyzického násilí doprovázeného násilím psychickým.

Domácí násilí jde napříč sociálně demografickým složením společnosti. Uplatňují se různé skupiny příčin jeho vzniku, jako celospolečenské, lokální, rodinné či osobnostní. Bez pomoci zvenčí nemají oběť ani pachatel vlastní schopnost probíhající problém ukončit. Oběti chybí síla a prostředky, pachateli pak zájem.

Pachatelem může být kdokoli, kdo společně sdílí byt nebo dům, a to bez ohledu na jeho postavení v rodině. Typickým je pro něj dvojí vzorec chování - navenek přistupuje k oběti pozorně a mile, v soukromí je bezohledný a násilnický. Často si sklon k domácímu násilí přináší do života jako vzorec chování, který odpozoroval v dětství. Typické bývá jeho nízké sebevědomí, snaha neustále kontrolovat, vychovávat, omezovat, neschopnost vyjadřovat své city. Své násilnické chování bagatelizuje, omlouvá, popírá.

Domácím násilím jsou postiženy všechny kategorie osob bez ohledu na jejich věk, vzdělání či sociální roli. Oběť často trpí poměrně dlouhou dobu /řádově roky/, než se rozhodne obrátit se na pomoc. Důvody bývají zpravidla strach o vlastní život, nebo napadení dětí.

Násilí v rodině je patologickým jevem, který narušuje většinu jejích funkcí a přímo tím ovlivňuje utváření a kvalitu společnosti.

V posledních letech se mění ku prospěchu věci i situace v České republice. Do trestního zákona byla zapracována nová skutková podstata trestného činu. Jedná se o trestný čin dle ustanovení § 215a - ***týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě***. Přesto, že nezastupitelnou úlohu při omezování domácího násilí sehraje Policie České republiky, je

i ostatními zainteresovanými složkami chápána nutnost interdisciplinárního přístupu k řešení a zejména předcházení problému. Profesionální i dobrovolní pracovníci, zabývající se problematikou domácího násilí, musí být na odpovídající odborné i lidské úrovni a měli by být proškolení k tomu, aby projevovali zvýšenou citlivost vůči problémům obětí, schopnost reagovat na krizové situace, prováděli účinnou prevenci násilí a byli schopni podílet se na mnohooborové spolupráci.

V zahraničí v jednotlivých státech, které se rozhodly účinně bojovat proti domácímu násilí, existují různé přístupy. Prosazuje se většinou model ochrany, který začleňuje instituty policejní, trestně právní i občansko právní intervence do mezioborové propojené organizační struktury, která nejen zabezpečí ochranu práv ohrožených osob a potrestání pachatele, ale zároveň rychle a účinně zajistí zdravotní i sociální pomoc obětem.

Anotace :

Práce zpracovává problematiku domácího násilí. Charakterizuje stručně pojem, příčiny, formy, znaky, mýty a pravdu o domácím násilí, pachatele a oběti domácího násilí. Zabývá se významem domácího násilí pro formování společnosti, bojem proti domácímu násilí v České republice, se zaměřením na činnost Policie České republiky a ukazuje na přístupy k problematice domácího násilí v zahraničí.

Klíčová slova :

Domácí násilí, pojem domácí násilí, znaky domácího násilí, pachatelé domácího násilí, oběti domácího násilí, legislativa, policie, výcvik, postup, zahraničí.

Annotation :

Work is about the home violence as a problem whole society. Short description main notions, indications, forms, reasons and myths of wrongdoers and victims. Influence of home violence at society forming. State of affairs in fight against home violence in Czech Republic with aim to activity Polic CR. Approach to solutions home violence in foreign countries.

Text key words :

Home violence, notion home violence, attribute home violence, causation home violence, wrongdoer of home violence, victim of home violence, legislation, Police, training, procedure, foreign countries.

Literatura a prameny

- 1 Ústava České republiky č.1/1993 Sb.
- 2 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- 3 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákon
- 4 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- 5 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním /Trestní řád/
- 6 Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
- 7 Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- 8 Deklarace OSN o eliminaci násilí páchaného na ženách, 1993
- 9 Doporučení Rady Evropy o postavení oběti v trestním právu, 1985
- 10 Bonnie Zegidis, L.: Nejnovější informace o klinické péči, násilí v rodinách, výsledky současného výzkumu a praktické problémy, Pracovní setkání „Pomoc obětem domácího násilí“, Praha 1999
- 11 Crawshaw, R.: Lidská práva a jejich ochrana v rámci mezinárodního práva - příručka pro policisty, Rada Evropy, Praha 2000
- 12 Čírtková, L.: Policejní psychologie, Portál, Praha 2000
- 13 Čírtková, L.: Domácí násilí - přístup k řešení problému domácího násilí ve vybraných evropských zemích, Bílý kruh bezpečí, Praha 2002
- 14 Dunovský, J. a kol.: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Grada, Praha 1995
- 15 Gjuríčová, Š. a kol.: Podoby násilí v rodině, Vyšehrad, Praha 2000
- 16 Koukolík, F. a kol.: Zlo na každý den, Galen, Praha 2001
- 17 Novák, T., Capponi, V.: Sám proti agresi, Grada Publishing, Praha 1996
- 18 Novotný, O. a kol.: Kriminologie, Eurolex Bohemia, Praha 2001
- 19 Vágnerová, M.: Psychologie pro pomáhající profese, Portál, Praha 1999
- 20 Vaníčková, E. a kol.: Sexuální násilí na dětech, Portál, Praha 1999
- 21 Voňková, J. a kol.: Domácí násilí v ČR v r.2002 z pohledu práva, ProFem o.p.s./project AdvoCats for Women, Praha 2002
- 22 Weis, P. a kol.: Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti, Grada Publishing, Praha 2000
- 23 Balíček opatření v případech domácího násilí, směrnice pro screening, intervenci a dokumentaci při práci s oběťmi domácího násilí - materiál policie, New York 2000
- 24 Bezpečnostní teorie a praxe - sborník Policejní akademie Praha, Praha 2001
- 25 Domácí násilí jako společenský problém - sborník seminárních prací studentů IMS, Brno 2004

- 25 Domáci násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích - studie, Bílý kruh bezpečí, Praha 2002
- 26 Domáci násilí - záležitost nikoli soukromá - sborník příspěvků českých a zahraničních odborníků, Praha 1996
- 27 Metodický pokyn ředitele Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky č.2/2004
- 28 Oběti zločinu a jejich reakce, brožura Bílého kruhu bezpečí, Praha 1995
- 29 Za zavřenými dveřmi II - bulletin prevence kriminality MV ČR, Praha 2004

Příloha č.1 :

BEZPEČNOSTNÍ PLÁN

pro oběti domácího násilí

V rozhovoru s obětí domácího násilí může policista /na místě incidentu nebo ve své kanceláři/ oběť informovat o základních bezpečnostních opatřeních. Oběť většinou dále sdílí společnou domácnost s násilným partnerem a situace je jinými prostředky obtížně řešitelná. V případě náhlého útoku by oběť měla pamatovat především na život a zdraví své a svých dětí. Bezpečí oběti je základním předpokladem budoucího řešení problému. Policista by měl oběť domácího násilí poučit a informovat o tom :

- ***aby se při incidentu nenechala zavřít v části domu, kde nejsou okna ani žádný východ***, nebo kde se nacházejí jakékoliv zbraně /např. koupelna, kuchyně/. pokud bydlí na venkově, měla by se vyhnout stodole nebo dílně, kde bývají uskladněny různé nebezpečné předměty.

- ***aby si zapamatovala některá důležitá telefonní čísla***, jako jsou nonstop linka pro domácí násilí, policie, regionální linka důvěry nebo azylový dům, aby naučila své děti používat telefon a přivolat policii, sousedy, nebo jinou osobu, která může rychle přispěchat na pomoc - tato čísla by si měla uložit do mobilního telefonu, pokud jej má.

- ***aby se svěřila přátelům nebo příbuzným***, kterým důvěřuje, s tím, že bývá doma napadána. Je důležité, aby si vytvořila vlastní podpůrnou síť, kde se jí dostane alespoň krátkodobé pomoci.

- ***aby si promyslela a naplánovala únikové cesty*** ze všech dveří a oken, včetně těch ve sklepech a horních patrech, aby tak dokázala lépe reagovat v situaci tísně.

- ***aby si promyslela přijatelné důvody, kvůli kterým by mohla odejít*** během dne nebo v noci, aby tak nevyvolala ještě intenzivnější násilí. „Musíte něco zanést sousedům“, „něco jste si zapomněla v autě“ ...

- aby se předem rozhodla, ***kam půjde, až se dostane ven z bytu nebo domu***. Měla by zjistit adresy míst v okolí bydliště, kde mají otevřeno nepřetržitě i v noci /policie, hasičská stanice, nemocnice, benzínová čerpací stanice apod./

- aby si promyslela, ***jak se tam nejrychleji dostane***. To je problém obětí domácího násilí na venkově nebo na samotách. V případě útěku s dětmi by kočárek pro děti měl být na dostupném místě.

- aby se domluvila se sousedy nebo s přáteli na ***znamení***, které bude signalizovat v případě, že potřebuje pomoc. Doporučte jí, ať se s nimi domluví, aby v případě použití znamení zavolali policii. Stejně tak, aby zavolali policii v případě, že uslyší z bytu nebo domu dětský pláč nebo zvuky rozbíjení nábytku nebo skla.

- ***aby si připravila pohotovostní tašku*** s penězi, oblečením, důležitými dokumenty.

- pokud je oběť nepohyblivá nebo v důchodovém věku, aby ***přemýšlela, která místnost je pro ni nejbezpečnější***

Pokud má oběť malé děti, je možné, že nebude schopna utéci s nimi. V takovém případě se musí co nejdříve vrátit s policistou a vyzvednout je. Nejenže mohou být v nebezpečí napadení, ale násilník se může rozhodnout, že je použije jako rukojmí. Děti by měly vědět, kde je pro ně nejbezpečnější místo - pokoj, který lze uzamknout, jak telefonovat pro pomoc a jak utéci k sousedům. Měly by vědět, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí a ne bránit oběť.

Informujte oběť, aby uschovala jakékoliv důkazy o fyzickém násilí /roztrhané oblečení, fotografie podlitin, zranění/. Pokud by byla zraněna, aby vyhledala lékaře, oznámila mu, co se jí stalo a požádala ho, aby její zranění zadokumentoval.

NONSTOP LINKA DONA - 2 51 51 13 13 - linka pro pomoc obětem

Příloha č.2 :

Přehled institucí pomáhajících obětem domácího násilí ve městě Brně

Poradna pro ženy v tísní /Liga lidských práv/ - psychologické a právní poradenství

Tel.: 545 245 996 /Po-Pá 9-17 hod./

SOS linka : 737 834 345 /7-22 hod./

Email : zenavtisni@llp.cz

http:// www.llp.cz/zenavtisni/index.html

Bílý kruh bezpečí

- psychologické a právní poradenství

Slovinská č.41, Brno 612 00

Tel. 541 218 122

/každé úterý 17.30-19.30 hod./

http:// www.bkb.cz

DONA

- telefonická linka pro pomoc obětem domácího násilí

Tel. 2 51 51 13 13 /nonstop/

http:// www.donalinka.cz

Spondea

- krizové centrum pro děti a mládež

- azylové bydlení pro oběti domácího násilí

Sýpka č.25, Brno-Černá Pole

krizová linka /nonstop/ 541 235 511

mobil 608 118 088

http:// www.spondea.cz

Občanské sdružení Magdalenium

- krizový pobyt, právní poradenství, psychologické a sociální konzultace

adresa utajená – prvotní kontakt pouze telefonicky

Tel. 776 718 459 /nonstop/

Email : magdalenium2@volny.cz

Armáda spásy – azylový dům

- přechodné ubytování

Mlýnská č.25, Brno

Tel. 543 212 530 /nonstop/

Diecézní charita Brno – domov sv. Markéty

- krizová lůžka pro matky s dětmi /nonstop/
Staňkova č.47, Brno 612 00
Tel. 541 240 087

Magistrát města Brna – oddělení sociální péče, referát umisťování do azylových bytů

- podávání žádostí o umístění do azylového bytu
Terezy Novákové č.62a, kancelář č.264
Tel. 542 173 186 /Po 8-17 hod., St 8-17 hod., Pá 8-12 hod./

Občanská poradna Trialog – psychologická a právní poradna

Orlí č.20, Brno 602 00
Tel. 542 221 499 /Po 12-17 hod., St 9-13 hod./
[http:// www.trialog-brno.cz](http://www.trialog-brno.cz)
Email : op@trialog-brno.cz

Manželská a rodinná poradna při centru sociálních služeb

Buzkova č.43, Brno-Židenice, Tel. 548 538 338
Sejkorova č.6, Brno-Juliánov, Tel. 548 426 611
Táborská č.198, Brno-Židenice, Tel. 548 538 497

Manželská a rodinná poradna při CCS a Biskupství brněnském

Starobrněnská č.7, Brno 602 00, Tel. 542 212 430

Poradna pro rodinu, manželství a dítě

Opuštěná č.9/2, Brno-Trnitá, Tel. 533 304 683

Další instituce v Brně, které mohou pomoci dle konkrétní situace :

Krizové centrum při FN Brno-Bohunice, Jihlavská č.20, Tel. 547 192 078

Linka bezpečí – celostátní sdružení – bezplatná linka 800 155 555

Modrá linka důvěry pro děti a mládež – denně 9-21 hod. , Tel. 549 241 010
Mobil 608 902 410

Linka naděje – psychiatrická telefonická první pomoc – Tel. 547 212 333

Senior linka – Štefánikova č.43, Brno 612 00, Tel. 541 248 844

A kluby ČR, o.p.s. – poradna pro závislosti na návykových látkách, sociální poradenství, pomoc v krizových životních situacích – Křenová č.62, Tel. 541 247 233 /Po-Pá 16.30-19 hod./
Drug azyl – poradna pro drogovou závislost při sdružení Podané ruce – kontaktní centrum Vídeňská č.3, Tel. 543 246 524

Kontaktní a poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti při Pedagogicko-psychologické poradně – Sládkova č.45, Tel. 548 526 802

První pomoc :

Územní středisko záchranné služby, Ponávka č.6 – tísňové volání 155, operační středisko pro vyžádání lékařské první pomoci 545 538 538

Dětská lékařská služba první pomoci, Žerotínovo nám.č.6 – Tel. 542 216 511

Lékařská služba první pomoci pro dospělé, Ponávka č.6 – Tel. 545 538 538 /Po-Pá 17-07 hod., So+Ne+svátky nonstop/

Lékařská služba první pomoci zubní pro děti a dospělé, Ponávka č.6 – Tel. 545 538 407 /Po-Čt 19-06 hod., Pá 13-06 hod., So+Ne+svátky nonstop/

Nemocnice :

Bakešova chirurgická nemocnice , Žlutý kopec č.5 – Tel. 543 428 211

Dětská nemocnice při FN Brno, Černopolní č.9 – Tel. 532 234 111

Fakultní nemocnice Brno-Bohunice, Jihlavská č.20 – Tel. 547 191 111

Fakultní nemocnice U Svaté Anny, Pekařská č.53/55 – Tel. 543 181 111

Chirurgická nemocnice DELTA, Drobného č.36/40 – Tel. 545 321 267

Nemocnice Milosrdných bratří, Polní č.3 – Tel. 543 165 111

Porodnice při FN Brno, Obilní trh č.11 – Tel. 542 522 111

Psychiatrická léčebna, Húskova č.2 – Tel. 548 123 111

Úrazová nemocnice, Ponávka č.6 – Tel. 545 538 111

Vojenská nemocnice, Zábrdovická č.3 – Tel. 973 441 111